

Radboud University



Neonaticide in het strafrecht

Een kritische reflectie op de kinderdodingsdelicten uit het Wetboek van Strafrecht

Student: A.C.X. (Anne-Lin) van Gelder (1084217)

Begeleider: prof. mr. M.I. Fedorova

Tweede lezer: mr. M.H. Geurts

Afstudeervak: Straf-en Strafprocesrecht Verdiept

Datum: 29 juni 2023

Inhoudsopgave

Hoofdstuk 1: Inleiding.....	4
1.1 Aanleiding.....	4
1.2 Doelstelling.....	5
1.3 Probleemstelling.....	5
1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen	7
1.5 Methodologie	8
1.6 Plan van aanpak	8
Hoofdstuk 2: Kindermoord en kinderdoodslag in Nederland	9
2.1 Inleiding	9
2.2 Wat is neonaticide?.....	9
2.3 Historische achtergrond van neonaticide tot en met de achttiende eeuw.....	11
2.3.1 Neonaticide in de tijd van de Romeinen	12
2.3.2 Neonaticide in de middeleeuwen.....	12
2.3.3 Neonaticide in de renaissance	13
2.3.4 Neonaticide in de achttiende eeuw.....	14
2.4 Neonaticide in het strafrecht	15
2.4.1 Het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland 1809	15
2.4.2 De Code Pénal 1811	16
2.4.3 De wetwijziging 1854.....	16
2.4.4 Het Wetboek van Strafrecht 1886.....	17
2.5 Een andere kijk op de neonaticidepleger	18
2.6 Conclusie.....	20
Hoofdstuk 3: De materieelrechtelijke knelpunten van de geprivilegieerde delicten.....	21
3.1 Inleiding	21
3.2 De bestanddelen van art. 290 en 291 Sr	21
3.2.1 Vrees voor ontdekking van de bevalling.....	21
3.2.2 Opzet.....	24
3.2.3 Voorbedachte raad	25
3.3 Subsidiar tenlastegelegde strafbaarstellingen.....	25
3.3.1 In hulpeloze toestand laten (art. 255 Sr).....	26
3.3.2 Te vondeling leggen (art. 259 Sr)	27
3.3.3 Dood door schuld (art. 307 Sr)	28
3.3.4 Het wegmaken van een babylijkje (art. 151 Sr).....	29
3.4 De (sterk) verminderd toerekenbare neonaticidepleger	30
3.4.1 De persoonlijkheid van een neonaticidepleger	30
3.4.2 Het loochenen van de zwangerschap	31
3.4.3 Het bestaan van een illusionaire, dissociatieve wereld	33
3.4.4 Het bestaan van een psychische stoornis.....	33
3.5 Een beroep op een strafuitsluitingsgrond.....	35
3.5.1 Ontoerekeningsvatbaarheid (art. 39 Sr)	36
3.5.2 De (verminderd) ontoerekenbare verdachte	37

3.5.3 Psychische overmacht (art. 40 Sr).....	40
3.6 Conclusie.....	41
Hoofdstuk 4: Kinderdoding in Engeland	43
4.1 Inleiding	43
4.2 Infanticide	43
4.3 De ontstaansgeschiedenis van de ‘Infanticide Act 1938’	44
4.3.1 De Infanticide Act 1922	44
4.3.2 De Infanticide Act 1938	45
4.4 De herziening van de Infanticide Act in 2006.....	47
4.4.1 Herziening door de Law Commission	47
4.4.2 De leeftijd van het slachtoffer	48
4.4.3 Het bestaan van een psychologische stoomis	49
4.4.4 Ontoerekeningsvatbaarheid.....	49
4.5 Infanticide in de strafrechtpraktijk.....	50
4.5.1 De Kai-Whitewind-zaak	50
4.5.2 Rechtspraakanalyse	52
4.6 Ontoerekeningsvatbaarheid in Engeland	53
4.6.1 Kindermoord vs. ontoerekeningsvatbaarheid	53
4.6.2 De betekenis van de ‘insanity defence’.....	53
4.6.3 De Hadfield’s en M’Naghten-zaak	54
4.7 Conclusie.....	55
Hoofdstuk 5: Conclusie	57
Literatuurlijst.....	61

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Aanleiding

Wanneer een moeder haar pasgeboren kind binnen vierentwintig uur na de geboorte om het leven brengt, wordt dit in de literatuur aangeduid als neonaticide.¹ Neonaticide is in Nederland strafbaar gesteld in de wetsartikelen 290 en 291 van het Wetboek van Strafrecht (hierna: Sr), respectievelijk kinderdoodslag en kindermoord.² Deze wettelijke bepalingen kenmerken zich door de specifieke relatie tussen de dader en het slachtoffer, waarbij de karakteristieke tijdsbepaling van de babydoding centraal staat.³ Kinderdoodslag en kindermoord zijn geprivilegieerde delicten en hebben ten opzichte van de gronddelicten doodslag en moord een lager strafmaximum.⁴ Dat komt doordat doodslag en moord gepleegd door de moeder onder invloed van de vrees voor de ontdekking van de bevalling door de wetgever als minder strafwaardig wordt beschouwd.⁵ Dit betreft een in de delictsomschrijving verdisconteerde strafvermindingsgrond.⁶

Het misdrijf kinderdoodslag dan wel kindermoord komt in Nederland gemiddeld vier keer per jaar voor. Er is relatief weinig bekend over de achtergronden, drijfveren en het psychisch functioneren van de neonaticidepleger.⁷ Literatuuronderzoek toont aan dat het stereotype neonaticidepleger jong, doorgaans tussen de zestien en dertig jaar oud, en alleenstaand is. Meestal heeft zij weinig persoonlijke intieme relaties. Vaak is het neonaticideslachtoffer een eerste kind.⁸ Van oudsher wordt de neonaticidepleger gezien als een vrouw zonder psychiatrische stoornis. Op het moment dat zij wordt geconfronteerd met de bevalling, tracht zij haar ongewenste baby te verbergen.⁹ Gedurende de zwangerschap heeft de neonaticidepleger haar ongeboren kind verdrongen dan wel ontkend.¹⁰ Deze zwangerschapsontkenning had vroeger te maken met de onwettigheid van het kind en het sociale stigma wat daarop heerste.¹¹ Vandaag de dag zijn de belangrijkste motieven voor het plegen van neonaticide niet langer te herleiden naar traditionele stigma's. In plaats daarvan speelt de psychologische achtergrond van de dader een grotere rol.¹²

¹ Resnick 1970.

² Art. 290 en 291 Sr.

³ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 19; Porter en Gavin, *Trauma, Violence & Abuse* 2010, p. 100.

⁴ De Hullu 2021, p. 78-79.

⁵ Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2023*, art. 290, aant. 1 & Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2023*, art. 291, aant. 1.

⁶ De Hullu 2021, p. 78-79; Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 291, aant. 6a, 7c.

⁷ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 196; Resnick 1970, p. 1419.

⁸ Verheugt 2007, p. 159-160.

⁹ Porter en Gavin, *Trauma, Violence & Abuse* 2010, p. 100; Resnick 1970.

¹⁰ Koenraadt 2003, p. 201-202.

¹¹ Resnick 1970.

¹² Putkonen, Weizmann-Henelius, Collander (et al), *Archives of Women's Mental Health* 2007, p. 15-23.

Neonaticideplegers kennen een sterke ambivalentie. De ongewenste zwangerschap moet te allen tijde verborgen blijven. Dit gebeurt vaak uit angst om haar partner en/of ouders te verliezen.¹³ Aangezien het bestaan van de baby niet bekend is, kan de baby ook niet 'gemist' worden. Daar komt bij dat babydodingen moeilijker te identificeren zijn vanwege het gemak waarmee een babylijkje kan worden verborgen. Dit heeft tot gevolg dat een babylijkje vaak pas vele maanden of jaren later wordt ontdekt.¹⁴ Op het moment dat een babydoding aan het licht komt, kan het vaststellen van de doodsoorzaak problemen met zich meebrengen. De dood van de pasgeborene kan ten onrechte worden toegeschreven aan wiegendood.¹⁵ Het gevolg is dat professionals in het juridische en medische werkveld zelden te maken krijgen met neonaticide. Hierdoor is het opbouwen van kennis met betrekking tot neonaticide complex.¹⁶

1.2 Doelstelling

Het doel van het onderzoek is het in kaart brengen van de toegevoegde waarde van de geprivilegieerde delicten uit het Wetboek van Strafrecht met het oog op het eventueel wijzigen van de strafbaarstellingen. Dit gebeurt aan de hand van jurisprudentie- en literatuuronderzoek. Binnen deze doelstelling richt het onderzoek zich op de volgende onderwerpen: inzicht in de ontstaans- en wetsgeschiedenis van neonaticide in Nederland, inzicht in de uitleg van de geprivilegieerde delicten door de strafrechter, inzicht in de strafuitsluitingsgronden psychische overmacht en ontoerekeningsvatbaarheid en inzicht in de Engelse regeling voor kinderdoding. Met behulp van de bevindingen van dit onderzoek kunnen professionals die te maken krijgen met neonaticide hun kennis met betrekking tot de kinderdodingsdelicten verbreden.

1.3 Probleemstelling

In 2019 heeft De Wijs-Heijlaerts onderzoek verricht naar het fenomeen kinderdoodslag en kindermoord in Nederland.¹⁷ Bij ruim een kwart van de zaken werden er geen aanwijzingen gevonden voor het bestaan van angst voor ontdekking bij de verdachte. Bij de overige casus heerste er een grote diversiteit ten aanzien van de bestaande angst waar in artikelen 290 en 291 Sr naar wordt verwezen. Vooral de mate van de ernst van hetgeen op het spel stond wisselde. Zo werd er gevreesd voor lijfbehoud bij angst voor eerwraak, maar werd er ook gevreesd voor een afkeurende reactie van ouders of partner.¹⁸ Deze niet omliggende gevreesde angst stemt tot nadenken over de ratio van artikelen 290 en 291 Sr in de hedendaagse samenleving.¹⁹ Het is de vraag of het

¹³ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 61; Verheugt 2007, p. 159-160.

¹⁴ Verheugt 2007, p. 25.

¹⁵ Porter en Gavin, *Trauma, Violence & Abuse* 2010, p. 100.

¹⁶ De Wijs-Heijlaerts, *Expertise en Recht* 2020, p. 243; De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 13.

¹⁷ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 19.

¹⁸ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 198.

¹⁹ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 201; Verheugt 2007, p. 35.

Nederlandse strafrecht de volledige reikwijdte van het onrecht dat het neonaticideslachtoffer wordt aangedaan, onderkent.²⁰ Daar komt bij dat de geprivilegieerde delicten vanaf de invoering in 1886 ongewijzigd zijn gebleven.²¹ Dat terwijl de aandacht voor de psychologische achtergrond van de neonaticidepleger naar de voorgrond is getreden.²²

Uit literatuur- en jurisprudentieonderzoek komt naar voren dat een neonaticidepleger in veel gevallen lijdt aan een psychische stoornis.²³ Het gaat dan onder andere om een posttraumatische stressstoornis, een chronische beperking zoals zwakbegaafdheid en beperkte coping mechanismen.²⁴ Neonaticideverdachten hebben weinig voeling met hun lichaam, hun gevoelsleven en met de (ernst van de) realiteit van de zwangerschap en de aanstaande geboorte van hun kind.²⁵ Jurisprudentieonderzoek toont aan dat het in deze zaken vaker voorkomt dat de raadsman van verdachte een beroep doet op psychische overmacht (artikel 40 Sr).²⁶ De rechtbank heeft een beroep op psychische overmacht in eerdere zaken verworpen. De vaststelling dat verdachte lijdt aan een (post)traumatische stressstoornis, eventueel in combinatie met een licht dissociatieve toestand, is onvoldoende om psychische overmacht te bewijzen. Uit de deskundigenrapportages moet namelijk voldoende blijken dat sprake is van een verontschuldigde extreme en acute stresssituatie. Een extreme en acute stresssituatie wordt aangenomen in geval van paniek en (doods-)angst, dissociatieve reacties, decompensatietoestanden of een toestand door vernauwing van het bewustzijn.²⁷ Daarnaast dient sprake te zijn van een van buitenkomende drang. Daarbij is van belang dat verdachte redelijkerwijze geen weerstand kon en ook niet behoefde te bieden. De angst dat de ouders van de neonaticidepleger zichzelf of haar bij ontdekking van de zwangerschap wat aandoen, levert niet de van buitenkomende drang op zoals bedoeld in artikel 40 Sr.²⁸

Opvallend is dat de rechtbank de verdachte in beide gevallen wel als (sterk) verminderd toerekeningsvatbaar acht. De rechtbank acht het bovendien geloofwaardig dat deze stoornis ten tijde van het plegen van het ten laste gelegde aanwezig was.²⁹ De daaropvolgende vraag is of een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid (art. 39 Sr) door de rechtbank zou zijn gehonoreerd. Het geslaagd beroep op ontoerekeningsvatbaarheid heeft namelijk als gevolg dat het strafbare feit de

²⁰ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 181.

²¹ Ermers, *Spiegel Historiae*, 1995, p. 251-263.

²² Obladen, 2016a, p. 170-176.

²³ Rb. Overijssel 11 juni 2021, RBOVE:2021:2363, r.o. 7.3 & De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 197 + 198.

²⁴ Rb. Breda 7 juli 2004, LJN:AP8503 & Hof 's-Hertogenbosch 12 december 2013, ECLI:NL:GHSHE:2013:6001 & Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332 & Rb. Rotterdam 7 december 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:10032 & Rb. Overijssel 11 juni 2021, ECLI:NL:RBOVE:2021:2363 & Rb. Amsterdam 10 februari 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:476 & De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 197 + 198.

²⁵ Rb. Overijssel 11 juni 2021, RBOVE:2021:2363, r.o. 7.3.

²⁶ Rb. Breda 7 juli 2004, LJN:AP8503, r.o. 8.2.2.

²⁷ Rb. Breda 7 juli 2004, LJN:AP8503, r.o. 8.2.2.

²⁸ Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332, strafbaarheid verdachte.

²⁹ Rb. Breda 7 juli 2004, LJN:AP8503, r.o. 8.2.2 & r.o. 11.2 & Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332, strafbaarheid verdachte.

verdachte niet of in verminderde mate valt toe te rekenen door een gebrek in de ontwikkeling of ziekelijke stoornis in de geestvermogens.³⁰

Verscheidene landen kennen vergelijkbaar met Nederland bijzondere wetsartikelen waarin neonaticide strafbaar gesteld wordt. In Engeland wordt kinderdoding eveneens onderscheiden van gewone moord en doodslag. De Engelse Infanticide Act 1938 wordt ook wel aangeduid als het klassieke voorbeeld van speciale wetgeving voor neonaticideplegers. De Engelse wetgever heeft net zoals de Nederlandse wetgever gekozen om de bijzondere gemoedstoestand van de moeder in het wetsartikel te verdisconteren.³¹ Anders dan de Nederlandse wetgeving ziet de Engelse wetgeving ook op de directe periode na de bevalling.³² De moeder die haar pasgeborene binnen twaalf maanden na de geboorte om het leven brengt, kan worden veroordeeld voor kindermoord/kinderdoodslag. Een voorwaarde is dat moet worden bewezen dat de moeder nog niet volledig is hersteld van de gevolgen van haar bevalling of door de gevolgen van het geven van borstvoeding.³³ Dit roept de vraag op in hoeverre de Nederlandse wetgever hier een voorbeeld aan kan nemen.

1.4 Onderzoeksvraag en deelvragen

Voorgaande heeft geleid tot het formuleren van de volgende onderzoeksvraag:

“Wat is de ratio van artikelen 290 en 291 Sr, hoe wordt de neonaticidepleger in de huidige rechtspraktijk strafbaar gesteld en welke lessen kunnen worden getrokken uit de ‘Infanticide Act’ die in Engeland gehanteerd wordt bij het strafbaar stellen van kinderdoding?”

Bovenstaande onderzoeksvraag leidt tot het stellen van de volgende deelvragen:

- Wat is neonaticide en wat is op basis van de ontstaans- en wetsgeschiedenis de ratio van de artikelen 290 en 291 Sr?
- Hoe legt de rechter de kinderdodingsdelicten tijdens het proces ter terechtzitting uit?
- Hoe verhouden de artikelen 290 en 291 Sr zich tot de schulduitsluitingsgronden psychische overmacht en ontoerekenbaarheid?
- Hoe heeft Engeland neonaticide strafbaar gesteld?
- Wat zijn de voor- en nadelen van de Engelse strafbepalingen?

³⁰ De Hullu 2021, p. 334 t/m 343.

³¹ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 30; Infanticide Act 1938, Section 1.

³² De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 30 & 41.

³³ Infanticide Act 1938, Section 1.

1.5 Methodologie

Voor de beantwoording van de onderzoeksvraag worden verschillende methodes gebruikt. Allereerst wordt met behulp van literatuur uiteengezet wat neonaticide inhoudt. Daaropvolgend wordt wetshistorisch onderzoek uitgevoerd om de ratio van de Nederlandse strafbaarstellingen vast te stellen. Vervolgens wordt gebruikt gemaakt van jurisprudentie, waarbij de nadruk ligt op de beoordeling door de rechter. Tot slot wordt afgesloten met rechtsvergelijkend onderzoek, waarbij de regelgeving van Engeland aan bod komt. Dit wordt onderbouwd met literatuuronderzoek.

Samenvattend wordt voor de beantwoording van de onderzoeksvraag gebruik gemaakt van literatuuronderzoek, wetshistorisch onderzoek, jurisprudentieonderzoek en rechtsvergelijkend onderzoek.

1.6 Plan van aanpak

Om in kaart te brengen hoe de wetsartikelen 290 en 291 Sr in de hedendaagse samenleving passen, dient allereerst te worden gekeken naar de ratio van deze wettelijke bepalingen en de wetsgeschiedenis. Deze ontstaans- en wetsgeschiedenis wordt in hoofdstuk 2 uiteengezet. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 aan de hand van jurisprudentieonderzoek gekeken naar de betekenis van de bestanddelen van de geprivilegieerde delicten. Hierbij ligt de nadruk op de betekenis van vrees voor de ontdekking van de bevalling die resulteert in een verstoorde gemoedstoestand. Reden hiervoor is dat vrees voor ontdekking van de bevalling expliciet in de wettekst is opgenomen. Om deze wettekst in de huidige samenleving te begrijpen, is het van belang om te analyseren hoe dit in jurisprudentie tot uiting komt. Daarbij wordt gekeken hoe de verstoorde bijzondere gemoedstoestand van de moeder zich verhoudt tot reeds bestaande schulduitsluitingsgronden, zoals ontoerekeningsvatbaarheid (art. 39 Sr) en psychische overmacht (art. 40 Sr). Daarna wordt in hoofdstuk 4 een rechtsvergelijking met Engeland gemaakt. In dit hoofdstuk komt naar voren hoe de Engelse regelgeving met betrekking tot kindermoord eruitziet. Het is interessant om een rechtsvergelijking met Engeland te maken, omdat de Engelse regelgeving over kindermoord in de literatuur wordt aangeduid als het klassieke voorbeeld van kindermoordwetgeving. Tot slot wordt afgesloten met een conclusie en worden aanbevelingen gedaan voor het al dan niet afschaffen of wijzigen van de wetsartikelen 290 en 291 Sr.

Hoofdstuk 2: Kindermoord en kinderdoodslag in Nederland

2.1 Inleiding

In het eerste hoofdstuk wordt gekeken naar de ontstaans- en wetsgeschiedenis van de wetsartikelen 290 en 291 Sr. Voordat wordt beoordeeld of deze wetsartikelen dienen te worden gewijzigd of zelfs worden geschrapt, moet duidelijk zijn wat deze delicten precies strafbaar stellen. Daarbij is relevant om te kijken waarom deze delicten oorspronkelijk zijn opgenomen in ons strafrechtssysteem.

De deelvraag voor dit hoofdstuk luidt: *“Wat is neonaticide en wat is op basis van de ontstaans- en wetsgeschiedenis de ratio van de artikelen 290 en 291 Sr?”*

Voor de beantwoording van de deelvraag wordt allereerst gekeken naar de betekenis van het begrip neonaticide. Aan de hand van literatuur wordt in paragraaf 2.2 uiteengezet wat neonaticide is en wat het stereotype neonaticidepleger is. In paragraaf 2.3 wordt de historische achtergrond van neonaticide vanaf de tijd van de Romeinen tot en met de achttiende eeuw uiteengezet. Daarna komt in paragraaf 2.4 de totstandkoming van neonaticide in het Wetboek van Strafrecht aan bod. Deze paragraaf sluit aan op paragraaf 2.3, omdat bij de totstandkoming van neonaticide in het strafrecht wordt aangevangen met neonaticide in de negentiende eeuw. In paragraaf 2.5 wordt ingegaan op de veranderde houding van de samenleving ten opzichte van een neonaticidepleger. Tot slot wordt het hoofdstuk in paragraaf 2.6 afgesloten met een conclusie.

2.2 Wat is neonaticide?

Neonaticide wordt in de wetenschappelijke literatuur gedefinieerd als het om het leven brengen van een pasgeborene binnen vierentwintig uur na de geboorte.³⁴ De neonaticidepleger is altijd de biologische moeder, die na actieve ontkenning van haar zwangerschap overgaat tot de levensberoving op haar eigen pasgeboren kind. Het levenloze lichaam van de pasgeborene wordt meestal verborgen, in of rondom het huis bewaard of achtergelaten op een afgelegen plek.³⁵ Een motief voor het verbergen van het levenloze lichaam is het onvermogen om direct afstand te doen van haar kind.³⁶ Neonaticide onderscheidt zich van andere dodingsdelicten jegens kinderen, omdat bij neonaticide het verbergen en loochenen van de zwangerschap centraal staat. Een neonaticideslachtoffer komt in de regel aan het licht door de tussenkomst van familieleden van de

³⁴ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 18; Liem & Haarhuis, *Tijdschrift voor Veiligheid* 2015, afl. 14, p. 56; Resnick 1970.

³⁵ Soerdjbalie e.a., *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, afl. 157:A6546, p. 1-3; Rb. Alkmaar 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013; Rb. Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947.

³⁶ Verheugt 2007, p. 160.

neonaticidepleger. In de minderheid van de gevallen komt een neonaticideslachtoffer aan het licht door tussenkomst van onbekenden, autoriteiten, medisch ingrijpen en door de neonaticidepleger zelf.³⁷ De afgelopen twintig jaar is in Nederland gemiddeld vier keer per jaar een vermoeden geweest dat sprake is van neonaticide.³⁸ Naar verwachting zijn er ieder jaar meer neonaticideslachtoffers dan epidemiologische studies aantonen. Dat komt doordat neonaticideplegers hun pasgeborene verbergen.³⁹ Een neonaticidepleger geeft bovendien in de regel, gelet op de aard van het delict, geen signaal vooraf. Gedurende de zwangerschap wordt doorgaans geen (prenatale) hulp gezocht. In de gevallen dat de vrouw wel een arts bezoekt, ontkent zij stevast dat zij zwanger is. Vervolgonderzoek wordt geweigerd, waardoor het bestaan van een zwangerschap niet kan worden vastgesteld. Het komt tevens voor dat een vrouw haar zwangerschap zelf niet opmerkt. Ingeval de zwangerschap wel wordt opgemerkt, is het in sommige gevallen zo onverdraaglijk dat dit besef direct wordt verdrongen.⁴⁰ De verborgenheid van het delict wordt verder in stand gehouden door het feit dat de bevalling in afzondering plaatsvindt, waardoor een confrontatie met de buitenwereld uitblijft. Vaak gaat er enige tijd overeen voordat een babylijkje wordt gevonden.⁴¹ Dit bemoeilijkt het vaststellen van de doodsoorzaak, omdat ontbinding van het babylijkje al is ingetreden.⁴²

In een baanbrekende studie van onderzoeker Resnick waar de term neonaticide voor het eerst werd geïntroduceerd, werd een algemeen beeld van de typische neonaticidepleger geschetst. Een moeder die overgaat tot neonaticide is in beginsel jong, ongehuwd, heeft geen psychische stoornis, maar wordt 'slechts' overvallen met de ongewenste zwangerschap.⁴³ Vervolgonderzoek bevestigt dat een neonaticidepleger over het algemeen alleenstaand is en dat zij gedurende haar zwangerschap het bestaan van haar kind heeft ontkend en verborgen. Het is daarentegen niet zo dat iedere neonaticidedader past in het beeld dat Resnick in 1970 heeft geschetst.⁴⁴ Nader literatuuronderzoek toont aan dat de volgende risicofactoren de kans op neonaticide vergroten, namelijk leeftijd, intelligentie, sociale isolatie, herhaaldelijk misbruik, psychische stoornis en onregelmatige menstruatie van de vrouw.⁴⁵ Factoren die aansluitend meewegen bij het ontkennen van de zwangerschap zijn woede jegens de biologische vader, onderdrukking van seksualiteit, religie, relatie met de moeder en angst om verstoten te worden.⁴⁶ Over de invloed van een psychische stoornis op de uiteindelijke levensberoving bestaan verschillende theorieën, maar het

³⁷ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 154.

³⁸ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 191.

³⁹ Verheugt 2007, p. 159-160; De Wijs-Heijlaerts, p. 182-183, 192.

⁴⁰ Verheugt 2007, p. 159-160; De Wijs-Heijlaerts, p. 182-183, 192.

⁴¹ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 192.

⁴² Soerdjbalie e.a., *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, afl. 157:A6546, p. 1-3.

⁴³ Resnick 1970.

⁴⁴ Soerdjbalie e.a., *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, afl. 157:A6546, p. 1-3; De Wijs-Heijlaerts 2019.

⁴⁵ Brockington 1996; Friedman, Heneghan & Rosenthal, *Psychosomatics*, p. 117.

⁴⁶ Spielvogel & Hohener 1995, p. 220-224; Friedman, Heneghan & Rosenthal, *Psychosomatics*, p. 117.

staat vast dat een psychotische stoornis ten tijde van neonaticide veelvuldig wordt gerapporteerd.⁴⁷ Het is belangrijk om in acht te nemen dat er geen vastomlijnd neonaticidedaderprofiel bestaat. Neonaticideplegers vertonen een grote verscheidenheid ten aanzien van hun demografische en biografische kenmerken.⁴⁸ Diverse factoren zoals de psychologische achtergrond en eerdere bevallingen spelen ook een rol bij het overgaan tot neonaticide.⁴⁹ Van de hedendaagse neonaticidepleger is geen prototypische beschrijving te geven, omdat zij niet afkomstig is uit een specifieke bevolkingslaag. Kinderdoding kan niet worden gekoppeld aan één specifiek intelligentieniveau of het bestaan van een justitiële voorgeschiedenis. Een biografische anamnese toont aan dat een aantal omstandigheden een rol spelen bij de psychische en emotionele ontwikkeling van een neonaticidepleger. Het gaat onder meer om het verlies van een dierbare in het gezin, een psychisch trauma of een problematische opvoedingssituatie.⁵⁰ Meer specifiek gaat het veelvuldig om het ontbreken van een vertrouwensrelatie met een belangrijke ander. Dit resulteert in het niet vertrouwen van een ander, waarbij negatieve zaken voor de buitenwereld worden afgeschermd. Er ontstaat een emotionele distantie die in sommige gevallen leidt tot het ontstaan van een parallel leven. Naar de buitenwereld hebben neonaticideplegers werk, volgen zij scholing en gaan zij relaties aan, terwijl zij in werkelijkheid niet beschikken over een zinvolle dagbesteding. De persoonlijkheid kenmerkt zich met een laag zelfgevoel, identiteitszwakte en vermijdende of ontwijkende kenmerken.⁵¹ Bij bijna alle neonaticideplegers is een ziekelijke stoornis of gebrekkige ontwikkeling vastgesteld. De meest opvallende overeenkomst tussen alle moeders die overgaan tot babydoding is de gemankeerde waarneming en interpretatie van de zwangerschap.⁵² Neonaticide heeft zich daarmee ontwikkeld naar een strafbaar feit dat voornamelijk voorkomt vanuit de psychische ziekte van de biologische moeder.⁵³

2.3 Historische achtergrond van neonaticide tot en met de achttiende eeuw

In deze paragraaf wordt een schets gegeven van de historische ontwikkeling van neonaticide. Daarbij worden vier periodes onderscheiden, namelijk de Romeinse tijd, de middeleeuwen, de renaissance en de achttiende eeuw. Op deze manier wordt het doden van neonaten op een beknopte en chronologische wijze uiteengezet. Deze vier tijdvakken hebben bovendien met elkaar gemeen dat neonaticide in deze periodes een veel voorkomende misdaad was.

⁴⁷ Verheugt 2007, p. 83.

⁴⁸ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 183.

⁴⁹ Soerdjbalie e.a., *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, afl. 157:A6546, p. 1-3.

⁵⁰ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 191-192.

⁵¹ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 184.

⁵² De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 191-192.

⁵³ Obladen, 2016a, p. 170-176.

2.3.1 Neonaticide in de tijd van de Romeinen

In de periode van het oude Rome was het een veelvoorkomend en sociaal geaccepteerd verschijnsel dat de vader als het hoofd van het gezin besloot of een pasgeboren baby zou worden opgevoed dan wel gedood. Deze bevoorrechte positie van de vader vloeide voort uit de Twaalf Tafelenwet. In deze wet was opgenomen dat alle wettig geboren kinderen, maar ook aangenomen kinderen, onder de macht van de vader vielen. Hij besliste derhalve wat hij met hen wilde doen.⁵⁴ Pas nadat het Romeinse Rijk in tweeën was gesplitst, kwam de ernst van het doden van een pasgeborene aan het licht. Dit werd onderstreept door keizer Constantijn de Grote, die het christendom tot staatsgodsdienst had gemaakt.⁵⁵ Het doden van een pasgeborene werd volgens het christendom als een ernstige zonde opgevat.⁵⁶ Dit heeft zijn uitwerking gehad tot in de late middeleeuwen. Tot die tijd heeft de kerk zich opgeworpen als hoeder van het gezin en in die hoedanigheid het doden van pasgeborene hevig bestreden.⁵⁷ Onder invloed van het Romeinse recht is het moordbegrip inhoudelijk vormgegeven door de subjectieve criteria *dolus* (opzet) en *animus* (oogmerk) van betekenis te voorzien.⁵⁸

Wanneer moeders hun pasgeborene doodden, maakten zij zich, in tegenstelling tot de vaders, schuldig aan een strafbaar feit.⁵⁹ Naar dit strafbare feit werd verwezen met de term *parricide*. Letterlijk vertaald betekent dit vadermoord, maar in feite kwam dit neer op het om het leven brengen van een bloedverwant. Op *parricide* stond de zwaarste straf. De *parricide*pleger werd namelijk in een rivier of in de zee werd geworpen.⁶⁰

2.3.2 Neonaticide in de middeleeuwen

Onder invloed van het herontdekte Romeinse recht vond het verbod op doding met voorbedachten rade zijn ingang in het middeleeuwse recht.⁶¹ Om die reden ontstond er in het westen strengere wetgeving inzake babydoding. Dit vloeide voort uit het feit dat het belang van de groep boven het familiebelang prevaleerde. Het groepsbesef en de grotere, georganiseerde samenlevingen zorgden ervoor dat de mogelijkheden om kinderen op te vangen beter werden. Desalniettemin kwam babydoding veelvuldig voor. De strenge wetgeving weerhield vrouwen die geen andere uitweg zagen er niet van om hun baby's van het leven te beroven. Wanneer het tot een terechtzitting kwam, werden deze vrouwen echter zelden veroordeeld. Slechts een klein percentage werd veroordeeld voor babydoding. Het merendeel van de rechters kon het niet over

⁵⁴ Justinianus, trans. 2014, titel IX.

⁵⁵ Mosely, *Issues Law Med.* 1986, p. 346-351.

⁵⁶ Minturn & Stashak, *Cross-Cultural Research* 1982, p. 71 & Mosely, *Issues Law Med.* 1986, p. 351-351.

⁵⁷ Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, p. 254.

⁵⁸ Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, p. 253.

⁵⁹ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 33.

⁶⁰ Scott, 2001, p. 175-176 & Justinianus, trans. 2014, titel XVIII.

⁶¹ Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, p. 254.

hun hart verkrijgen om deze ongehuwde vrouwen die in grote nood verkeerden te bestraffen. Het leven van de moeder werd belangrijker geacht dan het leven van het pasgeboren kind. De achterliggende gedachte was dat een moeder niet zomaar overgaat op babydoding. De nood moest dan wel zeer groot zijn. Tijdens de vroege middeleeuwen werd babydoding daarom, afhankelijk van de omstandigheden, min of meer moreel acceptabel geacht.⁶² Ondanks de inspanningen van de christelijke kerk om babydoding tegen te gaan, bleef babydoding gedurende de late middeleeuwen een veelvoorkomend verschijnsel. Dit vloeide onder meer voort uit de heersende armoede, hongersnood, epidemieën en andere barre sociaaleconomische condities. Door deze omstandigheden was het opvoeden van kinderen of het adopteren niet altijd mogelijk.⁶³ Het waren vooral baby's met fysieke tekortkomingen of gedragsafwijkingen die slachtoffer werden van babydoding. Babydoding werd goedgepraat door de baby's als 'het kwaad' of als het product van bovennatuurlijke krachten te beschouwen.⁶⁴ Tijdens de middeleeuwen heerste er ook een sterke voorkeur voor het geslacht. Dit was te zien in landen zoals Frankrijk, Engeland en China, waar mannelijke inwoners veruit in de meerderheid waren.⁶⁵ In China kwam dit doordat meisjes zodra zij gaan trouwen het gezin verlaten om bij hun schoonouders te gaan wonen. De taken voor verzorging van de ouders als deze oud zijn, waren bovendien alleen voor jongens weggelegd.⁶⁶ Daarom werden meisjes meestal direct na de geboorte verdrongen in een teil met ijskoud water.⁶⁷ Dit gebeurde niet alleen door de moeder, maar ook met hulp van anderen.⁶⁸ In een poging om het te vondeling leggen van pasgeborene en babydoding tegen te gaan, werden in Italië kleine vondelinghuizen opgericht.⁶⁹ In het Decreet van Florence van 6 juli 1439 werd beschreven dat diegenen die het leven verlaten met een erfzonde rechtstreeks naar de hel gaan om daar vervolgens te worden gestraft.⁷⁰ In die tijd werd gesproken van neonaticide wanneer het kind nog niet was gedoopt. Neonaticide werd in de late middeleeuwen, door de zware bestraffing, als meest verschrikkelijke misdaad die er bestond ervaren.⁷¹

2.3.3 Neonaticide in de renaissance

Onder de Europese bevolking heerste tijdens de renaissance grote onvrede over te vondeling gelegde kinderen en gedode pasgeborenen.⁷² Door voedseltekort en armoede zagen sommige vrouwen geen andere uitweg meer dan kinderen te vondeling te leggen of pasgeborenen om het leven te brengen. Een reactie hierop was strengere wetgeving van hogerhand. In februari 1556

⁶² Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, p. 257.

⁶³ Mosely, *Issues Law Med.* 1986, p. 346.

⁶⁴ Mosely, *Issues Law Med.* 1986, p. 351-355.

⁶⁵ Coleman 1976, p. 44-70 & Damme 1978 p. 1-24 & Stacey 1983, p. 43.

⁶⁶ Milner 2000, p. 85-86.

⁶⁷ Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, p. 257.

⁶⁸ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 48.

⁶⁹ Lyman 1974, p. 75-100.

⁷⁰ Gill, 1959, p. 120.

⁷¹ Obladen, 2016b, p. 852-890.

⁷² Milner 2000, p. 98.

besloot koning Henry II van Frankrijk door invoering van een decreet dat vrouwen die veroordeeld werden voor het verbergen van de zwangerschap en de geboorte, beschouwd moesten worden als personen die het kind hadden vermoord. Het enkel verbergen van de geboorte leidde tot oplegging van de doodstraf. Voor de bewijsvoering was het niet nodig dat kon worden bewezen dat het kind levend geboren was en door de moeder om het leven was gebracht. Voor een veroordeling voor kindermoord was het voldoende dat de zwangerschap en geboorte waren verborgen. Het werd de moeder van de pasgeborene verweten dat zij haar pasgeborene de doop en een eervolle begrafenis had ontnomen. De bewijslast lag vervolgens bij de moeder om een beschuldiging van kindermoord te ontkrachten. Onschuldig totdat het tegendeel anders is bewezen, gold nog niet. Daardoor moest de moeder aantonen dat haar kind dood ter wereld was gekomen of dat het ging om een natuurlijke doodsoorzaak.⁷³ Een eventueel aandeel van de verwekker in het verbergen van de zwangerschap werd niet meegenomen in de strafzaak.⁷⁴ Ondanks de hoge straf die op kindermoord stond, zorgde dit niet dat het aantal babydodingen daalde. Dit had ermee te maken dat de houding ten opzichte van een onwettige zwangerschap zeer negatief was. Daarnaast hadden de vrouwen te maken met zware leefomstandigheden. Deze omstandigheden hadden tot gevolg dat vrouwen zich bij een ongewenste zwangerschap noodgedwongen zagen om de zwangerschap te verbergen en uiteindelijk over te gaan tot neonaticide.⁷⁵

2.3.4 Neonaticide in de achttiende eeuw

In het begin van de achttiende eeuw werd kindermoord vooral gezien als het verhullen van onzedelijk gedrag.⁷⁶ Om die reden werd het misdrijf kindermoord beschouwd als een zedendelict, waar kapitale straffen op stonden.⁷⁷ Uit vonnissen afkomstig uit de achttiende eeuw en daaruit voortvloeiend literatuuronderzoek komt naar voren dat het beroep van dienstbode was oververtegenwoordigd onder de moeders die terechtstonden voor kindermoord.⁷⁸ Dit is te herleiden naar het sociale stigma wat aan ongehuwd moederschap kleefde. Dit was een grote schande voor de vrouw en haar familie. Bovendien dreigde de vrouw haar baan te verliezen. Wanneer een zwangerschap werd ontdekt, zag de werkgever geen andere mogelijkheid dan het ontslaan van een zwanger dienstmeisje. Het in dienst houden van een zwanger dienstmeisje impliceerde per slot van rekening een erkenning schuldig te zijn aan haar zwangerschap.⁷⁹

Naast het feit dat dienstmeisjes veel te verliezen hadden, beschikten zij over weinig middelen om een ongewenste zwangerschap op een andere manier op te lossen. De afhankelijkheidspositie

⁷³ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 32, 39.

⁷⁴ Meyer 2005, p. 237-254.

⁷⁵ Meyer 2005, p. 237-254.

⁷⁶ Ermers, *Spiegel Historiae*, 1995, p. 251-263.

⁷⁷ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 42.

⁷⁸ Verheugt 2007, p. 49; Koenraadt 2003, p. 202; Huisman en Van der Woude 1988, p. 37-62.

⁷⁹ Verheugt 2007, p. 49.

waarin deze vrouwen zich bevonden, werd versterkt door het feit dat zij geïsoleerd van enige familiecontrole- en bescherming leefden. Verder was er weinig privacy, waardoor de kans op ontdekking van de zwangerschap en de bevalling groot was. Dit gebrek aan privacy in samenhang met de vergaande aangiftebereidheid van de omgeving wordt beschouwd als de voornaamste verklaring voor de ruime vertegenwoordiging van het aantal dienstmeisjes onder de moeders die terechtstonden voor kindermoord.⁸⁰ Gelet op bovengenoemde omstandigheden zag een moeder geen andere uitweg dan het plegen van neonaticide. Dit is te herleiden naar de uitputtende en emotionele vervreemding van de ongeboren baby door het, al dan niet verplicht, verhullen van de zwangerschap.⁸¹

2.4 Neonaticide in het strafrecht

In de vorige paragraaf is de historische achtergrond van neonaticide tot en met de achttiende eeuw uiteengezet. Daaropvolgend wordt in deze paragraaf ingegaan op de manier waarop neonaticide vanaf de negentiende eeuw strafbaar is gesteld in het Wetboek van Strafrecht. Daarbij wordt allereerst gekeken naar het Crimineel Wetboek uit 1809, omdat neonaticide vanaf dat moment zijn intrede heeft gemaakt in het Nederlandse strafrecht. Daarna wordt ingegaan op de Code Pénal, omdat deze wetgeving het Crimineel Wetboek in 1811 verving. Vervolgens komt een wetwijziging die in 1854 werd doorgevoerd aan bod. Tot slot komt het Wetboek van Strafrecht dat in 1886 is ingevoerd aan bod, omdat voorgaande wetgeving er uiteindelijk in heeft geresulteerd dat neonaticide is opgenomen in het strafrecht zoals wij dat vandaag de dag kennen.

2.4.1 Het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland 1809

Sinds de inwerkingtreding van het eerste Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland in 1809 is kindermoord een strafbaar feit waartegen vervolging openstaat. Bij de opstelling van het Crimineel Wetboek heerste toenemende bemoeienis van de staat met familieaangelegenheden. Vandaar dat in het Crimineel Wetboek een aparte titel voor kindermoord werd opgenomen.⁸² Het Crimineel Wetboek voorzag in de mogelijkheid om over te gaan tot vervolging wanneer een moeder haar pasgeborene op welke wijze dan ook om het leven had gebracht.⁸³ Het achterlaten van haar kind op een afgelegen plek valt eveneens onder kindermoord.⁸⁴ Voor een bewezenverklaring voor kindermoord was het noodzakelijk dat er onweerlegbaar bewijs was dat het kind had geleefd.⁸⁵ Indien sprake was van mishandeling of verwaarlozing, waarbij het niet duidelijk was of het kind had

⁸⁰ Ermers, *Spiegel Historiae*, 1995, p. 251-263.

⁸¹ Koenraadt 2003, p. 202-203.

⁸² Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, p. 255.

⁸³ Art. 103 & 104 Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland 1809 (oud).

⁸⁴ Art. 106 Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland 1809 (oud).

⁸⁵ Art. 107 Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland 1809 (oud).

geleefd, kon de moeder maximaal tien jaar gevangenisstraf opgelegd krijgen.⁸⁶ Wanneer het tot een veroordeling kwam, werd de moeder veroordeeld voor doodstraf door de strop.⁸⁷ Het strafbaar feit werd gekwalificeerd als een zedendelict, omdat men veronderstelde dat de vrouw met de moord haar onzedelijk gedrag probeerde te verhullen.⁸⁸

2.4.2 De Code Pénal 1811

Enkele jaren later is het Crimineel Wetboek vervangen door Napoleontische wetgeving, de zogeheten Code Pénal, die in 1811 van kracht werd. In artikel 302 van de Code Pénal werden moord, vergiftiging, vadermoord en kindermoord strafbaar gesteld. Op deze levensdelicten stond de doodstraf.⁸⁹ Bij de terechtzitting werd geen aandacht besteed aan verzachtende omstandigheden om tot een mildere strafoplegging te komen.⁹⁰ Hoewel het Franse recht destijds strenge wetgeving kende, werd de doodstraf slechts incidenteel uitgesproken.⁹¹ Het motief voor deze zware bestraffing heeft volgens sommige auteurs een militaire oorsprong. Doordat het Franse volk voortdurend in oorlog verwickeld was, had het land groot belang bij een snelle toename van de bevolking. Wanneer het tot een terechtzitting kwam, werd deze grond echter niet aangevoerd als eventuele strafverzwarringsgrond. Dit kwam doordat op de levensdelicten al de zwaarst mogelijke straf stond. De meeste auteurs geven bovendien een andere reden voor de zware straf op kindermoord, namelijk de bescherming van het pasgeboren kind. Voor de moeder is het relatief makkelijk om haar kind te verbergen. Dit komt door de feitelijke onbekendheid van de geboorte en de daarmee samenhangende afhankelijkheid van haar pasgeboren kind.⁹²

2.4.3 De wetswijziging 1854

In 1854 werd een wetswijziging doorgevoerd, waarbij de wet werd gewijzigd door 'kindermoord voor de eerste maal door de ongehuwde moeder gepleegd' te bestraffen met een tuchtstraf van vijf tot tien jaar.⁹³ In het debat rondom deze wetswijziging was sprake van een tweedeling. De conservatieven vonden dat de schending van de heiligste bloedband, die tussen moeder en kind, niet zwaar genoeg gestraft kon worden. Zij waren voor het behoud van de doodstraf. De voorstanders van strafrechthervorming zagen de vrouwelijke verdachte daarentegen meer als het slachtoffer. Zij beargumenteerden dat de vrouwen in de steek waren gelaten door hun partners, waarna zij werden gestigmatiseerd door de maatschappij.⁹⁴ De wetgever heeft de argumentatie

⁸⁶ Art. 110 Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland 1809 (oud).

⁸⁷ Art. 109 Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland 1809 (oud).

⁸⁸ Ermers, *Spiegel Historiae*, 1995, p. 251-263.

⁸⁹ Art. 300 & 302 Code Pénal (oud).

⁹⁰ Ermers, *Spiegel Historiae*, 1995, p. 251-263.

⁹¹ Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, p. 255.

⁹² Verdam 1909, p. 74-75.

⁹³ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 39.

⁹⁴ Ermers, *Spiegel Historiae*, 1995, p. 251-263.

van de voorstanders van strafrechthervorming gevolgd bij de invoering van de wetwijziging. Bij de wetwijziging hield de wetgever rekening met de bij de moeder heersende angst voor de schande van het ongehuwde moederschap.⁹⁵ Deze wetwijziging bracht niet alleen qua betekenis van kindermoord een wijziging teweeg, maar ook voor de strafmaat veranderde er iets. Met de invoering van deze wetwijziging werd de moeder aanzienlijk lager gestraft. Voordat deze wetwijziging was doorgevoerd stond op de levensberoving van een kind voor de eerste maal gepleegd de doodstraf. Na de wetwijziging in 1854 werd de doodstraf alleen opgelegd wanneer sprake was van recidive. Hier kwam in 1870 een einde aan. De straf op kindermoord werd omgezet in een levenslange tuchtstraf toen de doodstraf officieel werd afgeschaft.⁹⁶ Daarmee kwam een einde aan oplegging van de doodstraf voor kindermoord.⁹⁷

2.4.4 Het Wetboek van Strafrecht 1886

In 1886 trad het Wetboek van Strafrecht in werking en werd kinderdoding opgenomen in de wetsartikelen 290 tot en met 292 Sr, onder de titel misdrijven tegen het leven gericht. Kinderdoodslag is strafbaar gesteld in artikel 290 Sr en kindermoord is strafbaar gesteld in artikel 291 Sr.⁹⁸ De bepalingen kinderdoodslag en kindermoord strekken zich niet uit tot derden, zoals is bepaald in artikel 292 Sr en door de Hoge Raad in 2008 is bekrachtigd.⁹⁹ Deze deelneming wordt aangemerkt als deelneming aan doodslag of moord. In de Memorie van Toelichting wordt toegelicht dat een dergelijke bijzondere gemoedstoestand waarin de moeder verkeert bij deelnemers ontbreekt. In plaats daarvan wordt verwezen naar wat in de wetsartikelen 47 en 48 Sr onder deelneming wordt verstaan.¹⁰⁰

In sterk contrast met de Code Pénal, die niet voorzag in een regeling om rekening te houden met verzachtende omstandigheden, verschoof de aandacht van de wetgever naar de bijzondere gemoedsbeweging waarin de moeder tijdens de kinderdoding verkeerde.¹⁰¹ Bij de inkleuring van deze strafvermindingsgrond heeft de wetgever gepoogd een onderscheid te maken tussen de ongehuwde dan wel overspelige moeder en de ongehuwde vrouw van slecht levensgedrag. Een vrouw van slecht levensgedrag was in die tijd een vrouw die er een losbandige levenswijze op nahield. Het was de bedoeling van de wetgever om de moeder die in paniek verkeert of bang is voor de gevolgen van haar ongewenste kind te onderscheiden van een prostituee die het risico op een ongewenst kind 'op de koop toeneemt'.¹⁰² Gelet op deze strafvermindingsgrond kan voorzichtig worden geconcludeerd dat de compassie voor de moeder groter was dan de

⁹⁵ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 39.

⁹⁶ Verheugt 2007, p. 48.

⁹⁷ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 39.

⁹⁸ Art. 290 en 291 Sr.

⁹⁹ Art. 292 Sr.

¹⁰⁰ Machielse, in: *T&C Strafrecht 2023*, art. 292, aant. 1.

¹⁰¹ Ermers, *Spiegel Historiae*, 1995, p. 251-263.

¹⁰² Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, p. 255.

maatschappelijke afschuw jegens de levensberoving van de pasgeborene.¹⁰³ Dit heeft ertoe geleid dat voor kinderdoodslag een gevangenisstraf van maximaal zes jaren of een geldboete van de vierde categorie kan worden opgelegd.¹⁰⁴ Voor kindermoord kan een gevangenisstraf van maximaal negen jaren of een geldboete van de vijfde categorie worden opgelegd.¹⁰⁵ Dit verschil in straftoemeting ziet op de voorbedachte raad. Bij kindermoord gaat het om een voor de bevalling genomen besluit om de baby om het leven te brengen. Dit besluit moet zijn genomen voordat de weeën zijn begonnen, omdat deze beslissing in kalm en rustig beraad moet zijn genomen.¹⁰⁶ Bij de voorafgaande planning moet het besluit zijn ingegeven onder de werking van de vrees voor ontdekking van de aanstaande bevalling. Een moeder kan zich door zeer uiteenlopende redenen gedwongen zien om over te gaan op kindermoord.¹⁰⁷ De gemoedsbeweging waar in de geprivilegieerde delicten naar wordt verwezen, wordt in de Memorie van Toelichting omschreven als *“de bijzondere gemoedsbeweging waarin de moeder verkeert, onder den invloed van vrees voor de ontdekking van hare bevalling hetzij tijdens de baring of terwijl deze reeds hebbe plaats gehad, hetzij ze nog aanstaande zij, is de regtskundige grond van de lichtere strafbaarheid”*.¹⁰⁸ Dit betreft een in de delictomschrijving verdisconteerde strafvermindingsgrond. De bijzondere gemoedsbeweging ontstaat niet door de nasleep van de bevalling of het geven van borstvoeding, maar door het veronderstelde motief voor de doding, namelijk de angst voor ontdekking van de bevalling.¹⁰⁹ De angst voor ontdekking van de bevalling omvat meer dan enkel angst voor schande. Angst voor ontslag valt ook onder de angst voor ontdekking van de bevalling. Voor het aannemen van angst voor de ontdekking van de bevalling is vereist dat de zwangerschap in kwestie geheim is. Dit betekent niet dat het moet gaan om daadwerkelijke onbekendheid.¹¹⁰ In 2006 oordeelde de rechtbank Haarlem dat objectief beschouwd ongegronde vrees voldoende is voor het vaststellen van de aanwezigheid van de straf verminderende omstandigheden.¹¹¹ Het gaat erom dat de moeder in de veronderstelling verkeert dat niemand van haar zwangerschap afweet.¹¹²

2.5 Een andere kijk op de neonaticidepleger

Bovenstaande ontwikkelingen hebben aan het einde van de negentiende eeuw en de daaropvolgende twintigste eeuw geleid tot een veranderde samenleving. Zo is de houding van de samenleving ten opzichte van een neonaticidepleger vandaag de dag milder dan gedurende de achttiende eeuw. In deze paragraaf wordt uiteengezet waarom men tegenwoordig anders naar een

¹⁰³ Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, p. 255.

¹⁰⁴ Art. 290 Sr.

¹⁰⁵ Art. 291 Sr.

¹⁰⁶ Verdam 1909, p. 112-113.

¹⁰⁷ Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2023*, art. 291, aant. 1, 6c.

¹⁰⁸ Smidt & Smidt, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht*, 1891, p. 461-462.

¹⁰⁹ De Wijs-Heijlaerts, *Expertise en Recht* 2020, p. 244.

¹¹⁰ Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2023*, art. 290, aant. 9a; Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2023*, art. 291, aant. 6c.

¹¹¹ Rb. Haarlem 24 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774.

¹¹² Verdam 1909, p. 109.

neonaticidepleger kijkt. Daarvoor wordt zowel vanuit het juridisch als het maatschappelijk perspectief naar neonaticide gekeken. Allereerst komt het maatschappelijk perspectief aan bod. Daarna wordt ingegaan op de juridische ontwikkelingen die de afgelopen jaren hebben plaatsgevonden.

De veranderde kijk op de neonaticidepleger heeft vanuit het maatschappelijk perspectief te maken met toegenomen vormen van geboortebeperking die de laatste jaren in opkomst zijn. Hierbij valt te denken aan de mogelijkheid om over te gaan tot abortus. Een vrouw kan zich tegenwoordig op een veilige en legale wijze van ongewenste foetussen ontdoen.¹¹³ Bovendien is de kans op een ongewenste zwangerschap met de komst van de anticonceptiepil aanzienlijk verkleint. Wie er tegenwoordig voor kiest om seksuele gemeenschap te hebben, kan nagenoeg vrijelijk beschikken over voorbehoedsmiddelen.¹¹⁴ Daarnaast heerst er vanaf de tweede helft van de twintigste eeuw meer acceptatie voor voorhuwelijks en ongehuwd moederschap. Deze acceptatie heeft als gevolg dat de maatschappelijke afkeuring met betrekking tot ongehuwd moederschap wordt verkleind. Dit neemt echter niet weg dat onwettigheid van een kind van betekenis blijft bij kinderdodingen onder de één jaar.¹¹⁵ Tot slot veranderde gedurende de twintigste- en eenentwintigste eeuw ook de juridische attitude. In de twintigste eeuw is de wetgever namelijk milder geworden ten aanzien van moeders die hun pasgeborene vlak na de geboorte om het leven brengen. Dit komt doordat er toegenomen begrip is ontstaan jegens moeders die overgaan tot neonaticide.¹¹⁶ Het toegenomen begrip heeft met een aantal factoren te maken. Dit komt ten eerste door aandacht voor de sociale omstandigheden waarin deze vrouwen zich bevinden. Het gaat dan om factoren zoals armoede, een lage opleiding, de jeugdige leeftijd en de afhankelijkheidspositie. Ten tweede gaat aandacht uit naar de impact van een buitenechtelijke zwangerschap en de daaruit voortvloeiende angst voor de ouders. Ten derde wordt rekening gehouden met factoren die de psychotische instabiliteit van de vrouw beïnvloeden. Hieronder valt de pijn die een bevalling met zich meebrengt, maar ook het in eenzaamheid volbrengen van de bevalling. Het vierde punt ziet op de bewijslast inzake voorbedachte raad en opzet. De bewijsmiddelen voor voorbedachte raad en opzet waren niet altijd wettig en overtuigend te bewijzen, waardoor twijfels omtrent deze twee bestanddelen ontstonden. Ten vijfde wordt meegewogen dat een pasgeborene beperkte bescherming krijgt. Dit heeft te maken met diens hulpeloosheid. Tot slot speelde de verminderde bescherming die voortvloeide uit de onwettigheid van het kind een rol.¹¹⁷

¹¹³ Verheugt 2007, p. 35.

¹¹⁴ Rb. Leeuwarden 3 mei 2011, ECLI:NL:RBLEE:2011:BQ3315.

¹¹⁵ Milner 2000, p. 122.

¹¹⁶ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 40.

¹¹⁷ Obladen 2016a, p. 170-176.

2.6 Conclusie

Het om het leven brengen van een pasgeborene binnen vierentwintig uur na de geboorte wordt in de wetenschappelijke literatuur aangeduid als neonaticide. Hiervoor is vereist dat het misdrijf is gepleegd door de biologische moeder van het kind. Deze vorm van kinderdoding onderscheidt zich van andere dodingsdelicten jegens kinderen, omdat bij neonaticide het verbergen en loochenen van de zwangerschap centraal staat. Dit is bij andere misdrijven tegen het leven gericht niet het geval. Uit de ontstaansgeschiedenis blijkt dat neonaticide in het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland in 1809 nog werd gekwalificeerd als zedendelict. Inmiddels vallen de geprivilegieerde delicten sinds de inwerkingtreding van het Wetboek van Strafrecht in 1886 onder misdrijven tegen het leven gericht. Een andere verschuiving die in de loop van de jaren heeft plaatsgevonden, is het meewegen van verzachtende omstandigheden door de wetgever. Tijdens de invoering van de Napoleontische wetgeving werd door de wetgever geen rekening gehouden met verzachtende omstandigheden om eventueel tot een mildere strafoplegging te komen. Pas vanaf de invoering van het Wetboek van Strafrecht acht de wetgever het meewegen van verzachtende omstandigheden van belang, waarna dit in de wet werd geïmplementeerd. Dit heeft er mee te maken dat uit de ontstaans- en wetsgeschiedenis blijkt dat de bijzondere gemoedstoestand van de moeder ten tijde van de babydoding door de jaren heen naar de voorgrond is getreden. De bijzondere gemoedstoestand van de moeder ziet op de angst voor ontdekking van de bevalling. Dit heeft er uiteindelijk in geresulteerd dat de wetgever de bijzondere gemoedstoestand van de moeder als verzachtende omstandigheid in de delictsomschrijving heeft verdisconteerd. Neonaticide heeft zich daarmee ontwikkeld naar een strafbaar feit dat voornamelijk voorkomt vanuit de psychische ziekte van de biologische moeder. Deze geprivilegieerde delicten zijn sinds de inwerkingtreding in 1886 niet gewijzigd.

Hoofdstuk 3: De materieelrechtelijke knelpunten van de geprivilegieerde delicten

3.1 Inleiding

In het voorgaande hoofdstuk is de ratio van de strafbaarstellingen kindermoord en kinderdoodslag in het Nederlandse strafrecht aan bod gekomen. Voor het verkrijgen van een duidelijk beeld van neonaticide in Nederland, is het relevant om te kijken hoe de strafrechter bij een terechtzitting komt tot een veroordeling voor kindermoord en kinderdoodslag. Bij deze jurisprudentieanalyse komen de bestanddelen van de artikelen 290 en 291 Sr aan bod, waarna wordt gekeken hoe hier in de praktijk mee wordt omgegaan. Er is tevens aandacht voor de reeds bestaande schulditsluitingsgronden uit het Wetboek van Strafrecht, omdat uit de jurisprudentie blijkt dat deze verschillende keren zijn aangevoerd bij een verdenking van neonaticide.

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de volgende twee deelvragen: *‘Hoe legt de rechter de kinderdodingsdelicten tijdens het proces ter terechtzitting uit?’* en *‘Hoe verhouden de artikelen 290 en 291 Sr zich tot de schulditsluitingsgronden psychische overmacht en ontoerekenbaarheid?’*

In paragraaf 3.2 worden de bestanddelen van de wetsartikelen 290 en 291 Sr aan de hand van voorbeelden uit de jurisprudentie uiteengezet. Uit de rechtspraak komt naar voren dat de officier van justitie ook alternatieve strafbare feiten opneemt in de tenlastelegging. Het gaat om strafbare feiten die zowel primair als subsidiair in de tenlastelegging worden opgenomen. Deze alternatieven komen in paragraaf 3.3 aan bod. In paragraaf 3.4 komt vervolgens de (on)toerekenbaarheid van een neonaticidepleger aan bod. Daarbij wordt ingegaan op de persoonlijkheid van een neonaticidepleger. In paragraaf 3.5 wordt daaropvolgend ingegaan op twee strafuitsluitingsgronden die zijn opgenomen in het Wetboek van Strafrecht. Het gaat om ontoerekeningsvatbaarheid (art. 39 Sr) en psychische overmacht (art. 40 Sr). Momenteel is het onduidelijk of deze strafuitsluitingsgronden de geprivilegieerde delicten wellicht kunnen ondervangen. Tot slot wordt het hoofdstuk in paragraaf 3.6 afgesloten met een conclusie.

3.2 De bestanddelen van art. 290 en 291 Sr

3.2.1 Vrees voor ontdekking van de bevalling

Rechters verwijzen in de einduitspraak bij een neonaticidezaak steevast naar de bijzondere relatie tussen de verdachte en het slachtoffer. Het gaat immers om de biologische moeder die haar eigen

pasgeborene van het leven beroofd.¹¹⁸ Om te kunnen spreken van vrees voor ontdekking van de bevalling is een bijzonder soort angst verondersteld.¹¹⁹ In sommige gevallen wordt deze vrees uitvoerig door de rechter onderbouwd, terwijl de rechter in andere zaken bepaald dat het voor de toepasbaarheid van de artikelen 290 en 291 Sr om het even is waardoor een dergelijke vrees is opgewekt.¹²⁰ Bij de beoordeling van vrees voor ontdekking van de bevalling kan de wetsgeschiedenis duidelijkheid bieden. Een voorbeeld van een neonaticidezaak waarbij de wetsgeschiedenis tijdens de terechtzitting aan bod kwam, is een rechtszaak uit 2006. De officier van justitie sloot de toepasbaarheid van de geprivilegieerde delicten uit en verklaarde daarentegen het zwaardere regime van de artikelen 287 en 289 Sr van toepassing. Op grond van de wetsgeschiedenis moeten de geprivilegieerde delicten namelijk worden gelezen in de sociale context waarin deze delicten destijds zijn ingevoerd, aldus de officier van justitie. Deze sociale context is door de jaren heen veranderd, waardoor een vrouw tegenwoordig niet door haar sociaal ongunstige positie hoeft over te gaan op kinderdoding. De rechtbank verwerpt de stelling en verwijst naar de memorie van toelichting. Volgens de memorie van toelichting ziet de vrees voor ontdekking van de bevalling op de bijzondere gemoedstoestand van de moeder. Zij handelt uit angst voor ontdekking van de bevalling. Het feit dat de bijzondere gemoedstoestand bij de invoering van het Wetboek van Strafrecht vaker dan nu zijn oorsprong had in de ongunstige sociale omstandigheden, houdt niet in dat de toepassing van de geprivilegieerde delicten zich beperkt tot deze gevallen.¹²¹ Het gaat er dus om dat de moeder bevreesd was voor ontdekking van de bevalling. De sociale context waaronder de moeder het delict begaat is niet van doorslaggevend belang. Wat bij het aannemen van vrees voor ontdekking van de bevalling wel van belang is, is het feit dat de moeder wist dat zij zwanger was, maar dit bewust heeft verzwegen voor haar omgeving. In sommige gevallen heeft de vrouw de zwangerschap bovendien voor zichzelf ontkend.¹²²

Voor de vaststelling van de vrees is het niet relevant met welke reden betrokkene haar bevalling heeft willen verbergen.¹²³ De rechtbank Noord-Holland achtte in een neonaticidezaak in 2016 niet van belang of de bij betrokkene aanwezige angsten, die ten grondslag lagen aan de vrees voor ontdekking van haar bevalling, objectief al dan niet reëel waren. Bepalend is of de vrees voor haar bevalling en de angsten die daaruit voortvloeien door de aanstaande moeder als reëel werden ervaren.¹²⁴ Bij een neonaticidepleger kan de angst bestaan dat zij alles verkeerd doet in de ogen van anderen. Dit kan een reden zijn waardoor zij niemand durft in te lichten over de aanstaande

¹¹⁸ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 161.

¹¹⁹ Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2023*, art. 290, aant. 9a.

¹²⁰ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 161; Rb. Almelo 30 november 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK4760, r.o. 5.1.

¹²¹ Rb. Haarlem 20 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774, r.o. 3.1.

¹²² Rb. Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947; Rb. Gelderland 23 juli 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:1807; Rb. Groningen 24 april 2008, ECLI:NL:RBGR:2008:BD0507; Rb. 's-Gravenhage 26 november 2004, ECLI:NL:RBSGR:2004:AR6418.

¹²³ Hof Arnhem 28 september 2010, ECLI:NL:GHAL:2010:BN8479, r.o. beoordeling door de rechtbank.

¹²⁴ Rb. Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947, r.o. 4.3.

geboorte van haar kind. In sommige gevallen komt daarbij dat ze bang is voor de hulp die mogelijkwerwijs tot stand wordt gebracht.¹²⁵ Zo heerste bij de moeder uit de eerdergenoemde neonaticidezaak uit 2016 de angst dat haar baby na de bevalling van haar zou worden 'afgenomen'. Op het moment dat de moeder haar kind uiteindelijk van het leven beroofd, ontstond daar bovenop de angst dat zij de schuld zou krijgen van de dood van haar baby.¹²⁶ De angst voor ontdekking van de bevalling kan tot slot ook zijn gericht op eventuele verlaten van haar partner. Zo verklaarde een neonaticidepleger in 2006 ter terechtzitting dat ze bang was dat haar toenmalige partner, die naar haar overtuigingen geen kinderen wilde, haar zou verlaten. Daarnaast was ze bang dat dokters haar kind bij haar zouden weghalen. Bij haar heerste de overtuiging dat dokters van mening waren dat zij gestoord was en derhalve geen goede moeder voor haar kinderen kon zijn. Deze angst zorgde ervoor dat ze haar kind bij zich wilde houden. Later is door deskundigen vastgesteld dat de moeder lijdt aan verlatingsangst.¹²⁷ Uit bovengenoemde jurisprudentie blijkt dat rechters kiezen voor een ruime interpretatie voor de invulling van vrees voor ontdekking van de bevalling. Er is geen vastomlijnde definitie waaraan moet worden voldaan om te spreken van vrees. Dit blijkt alleen al uit het feit dat de vrees in de ene zaak uitvoerig wordt onderbouwd en in de andere zaak niet. Het enige strikte vereiste om te kunnen spreken van vrees voor de ontdekking van de bevalling is het feit dat bewezen moet worden dat het kind leven ter wereld is gekomen.¹²⁸ Wanneer een baby immers doodgeboren is, is ook geen sprake van moord of doodslag.¹²⁹

De vrees voor ontdekking van de bevalling wordt niet aangenomen wanneer niet wettig en overtuigend bewezen kan worden dat sprake is van dergelijke vrees. Een voorbeeld is een neonaticidezaak uit 2022. In deze zaak was de omgeving van de vrouw al voor de bevalling op de hoogte van de zwangerschap. De kennisgeving van de zwangerschap kwam bovendien van de aanstaande moeder zelf. Zij had haar zus persoonlijk ingelicht dat zij zwanger was. Volgens de rechtbank Amsterdam is dit een sterke contra-indicatie voor het bestaan van de vrees waar in de geprivilegieerde delicten naar wordt verwezen.¹³⁰ Voor het bestaan van een dergelijke vrees is het bovendien vereist dat de vrees ziet op ontdekking van de bevalling. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een rechtszaak uit 2021. Dat de vrouw haar partner niet heeft ingelicht dat zij aan het bevallen was uit angst dat haar partner onderweg naar huis iets zou overkomen, geldt niet als vrees voor ontdekking van de bevalling. Daar komt bij dat de moeder haar partner direct na thuiskomst op de hoogte heeft gebracht van de bevalling en dat zij in de toekomst een kinderwens hadden. De rechtbank oordeelt derhalve dat de angst bij verdachte op een ander aspect ziet en dat derhalve geen sprake is van vrees voor ontdekking van de bevalling.¹³¹ Geconcludeerd kan worden dat wanneer de vrees op

¹²⁵ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 161.

¹²⁶ Rb. Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947, r.o. 4.3.

¹²⁷ Rb. Haarlem 20 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774, r.o. 3.1.

¹²⁸ Rb. Rotterdam 7 december 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:10032; Rb. Gelderland 2 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:7416; Hof 's-Hertogenbosch 12 december 2013, ECLI:NL:GHSHE:2013:6001.

¹²⁹ Huisman en Van der Woude 1988, p. 37-62; Obladen, 2016a, p. 170-176.

¹³⁰ Rb. Amsterdam 10 februari 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:476, r.o. 4.3.1.

¹³¹ Rb. Overijssel 11 juni 2021, ECLI:NL:RBOVE:2021:2363, r.o. 4.4.2.

een andere omstandigheid ziet dan ontdekking van de bevalling, dit een veroordeling voor kindermoord dan wel kinderdoodslag in de weg staat.

3.2.2 Opzet

Net zoals bij de algemene strafbaarstellingen voor moord en doodslag is bij de geprivilegieerde delicten het opzet als bestanddeel in de delictomschrijving opgenomen. Het opzet ziet op het willens en wetens handelen en heeft betrekking op alle gradaties van opzet, inclusief het voorwaardelijk opzet.¹³² Wanneer de verdachte bewust de aanmerkelijke kans op het gevolg heeft aanvaard, is sprake van voorwaardelijk opzet.¹³³ Het moet daarbij gaan om een kans die naar algemene ervaringsregels aanmerkelijk is te achten.¹³⁴ Het gaat om een in de gegeven omstandigheden reële, niet onwaarschijnlijke mogelijkheid.¹³⁵ Opzet wordt niet aangenomen indien bij verdachte ieder inzicht in de draagwijdte van haar gedragingen en de mogelijke gevolgen daarvan heeft ontbroken.¹³⁶ In de hedendaagse rechtspraak kan opzet mede worden bepaald en ingevuld door meer specifiek op het strafbare feit betrokken regels en omstandigheden.¹³⁷ Zo is het een feit van algemene bekendheid dat een pasgeborene direct na de geboorte adequate verzorging nodig heeft. De rechtbank 's-Gravenhage oordeelde in een zaak uit 2012 dat de moeder de aanmerkelijke kans op het overlijden van haar bewust heeft aanvaard, doordat zij haar pasgeborene in de wc-pot heeft laten liggen en is gaan douchen. Met deze handelwijze heeft zij het leven van haar kind in gevaar gebracht.¹³⁸ Bij de uitleg van algemene ervaringsregels beoordeelt de rechtbank dus ook de feiten en omstandigheden waaronder het kind ter wereld is gekomen. Ook voor een neonaticidepleger, waarbij de draagwijdte van haar gedragingen en de mogelijke gevolgen niet altijd duidelijk zijn, geldt een strenge uitleg voor het begrip algemene ervaringsregels. In niet alle neonaticidezaken is het ingewikkeld om tot een bewezenverklaring van opzet te komen. In een recente neonaticidezaak die in 2022 voor de rechtbank Amsterdam kwam, was snel duidelijk dat de neonaticidepleger opzet had op de dood van haar kind. Zij had haar kind in een ondergrondse afvalcontainer van drie meter diep gegooid. Daarmee had zij haar kind aan het zicht onttrokken. Bovendien was voorzienbaar dat er zware vuilniszakken bovenop de baby zouden worden gegooid en liep het kind het gevaar om onderkoeld te raken. Tot slot liep het kind het gevaar om door verstikking om het leven te komen, omdat de neonaticidepleger haar kind in een dichtgeknoopte plastic zak had gestopt. De rechtbank oordeelde dat het kind het niet zou overleven.¹³⁹ Opzet wordt slechts bij hoge uitzondering niet aangenomen, namelijk bij de

¹³² Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 290, aant. 8; Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 287, aant. 9; De Hullu 2020, p. 209-211.

¹³³ HR 9 december 2008, NJ 2009/157.

¹³⁴ HR 25 maart 2003, ECLI:NL:2003:AE9049.

¹³⁵ HR 29 mei 2018, ECLI:NL:HR:2018:718.

¹³⁶ Rb. Rotterdam 30 augustus 2012, LJN BX6127.

¹³⁷ De Hullu 2021, p. 219.

¹³⁸ Rb. 's-Gravenhage 16 april 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW2455, r.o. 4.4.

¹³⁹ Rb. Amsterdam 10 februari 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:476, r.o. 4.3.2.

aanwezigheid van een dermate ernstige stoornis die opzet uitsluit.¹⁴⁰ In feitelijke aanleg wordt een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid wel eens gehonoreerd bij een ernstige acute dissociatie.¹⁴¹ Dit roept de vraag op of het bestaan van een minder ernstige stoornis een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid in de weg staat. Dit heeft grote gevolgen voor een neonaticidepleger die lijdt aan een dergelijke stoornis. Bekend is dat neonaticideplegers veelal lijden aan een stoornis die al dan niet in verband staat met de zwangerschap. De rechtbank Breda oordeelde in 2010 bijvoorbeeld dat het inzicht van de neonaticidepleger niet dusdanig is verstoord dat het opzet niet bewezen kan worden indien de vrouw voor de bevalling informatie over bevallingen heeft opgezocht via het internet. Het opzoeken van informatie wordt gezien als een rationale daad. Om die reden oordeelde de rechtbank dat uit de feiten en omstandigheden blijkt dat de neonaticidepleger voor de bevalling niet dermate in de war was dat ontoerekeningsvatbaarheid kan worden aangenomen.¹⁴² Het bewijzen van voorbedachte raad is niet onmogelijk bij het bestaan van een geestelijke stoornis, maar wellicht wel moeilijker.¹⁴³ Dit roept de vraag op of het voor een neonaticidepleger mogelijk is om een geslaagd beroep op ontoerekeningsvatbaarheid te doen.

3.2.3 Voorbedachte raad

Voorbedachte raad ziet op kalm en rustig beraad. Er wordt niet gesproken van kalm en rustig beraad als de neonaticidepleger tijdens haar zwangerschap wordt beheerst door conflicterende gedachten en gevoelens. Dit staat de mogelijkheid tot kalm en rustig beraad namelijk in de weg.¹⁴⁴ Het gaat er kort samengevat om dat de vrouw de gelegenheid heeft gehad om over de betekenis en de gevolgen van het plan na te denken en zich daarvan rekenschap te geven. Hier is bijvoorbeeld sprake van als de neonaticidepleger voor haar bevalling al had bedacht dat haar baby 'weg' zou moeten op het moment dat de baby wordt geboren. De rechtbank Groningen oordeelde in 2008 bijvoorbeeld dat voorbedachte raad kan worden aangenomen, aangezien duidelijk was dat de neonaticidepleger vooraf had bedacht dat ze de keel van haar baby zou dichtknippen ingeval haar baby levend ter wereld zou komen.¹⁴⁵ Ook wanneer het strafbaar feit niet geheel aan de verdachte kan worden toegerekend, sluit dit niet uit dat sprake is van voorbedachte raad.¹⁴⁶

3.3 Subsidiair tenlastegelegde strafbaarstellingen

Een jurisprudentieanalyse toont aan dat de strafrechter niet in alle gevallen waarbij sprake is van een vermoeden van neonaticide kan komen tot een bewezenverklaring voor kindermoord of

¹⁴⁰ HR 9 december 2008, ECLI:NL:2008:BD2775.

¹⁴¹ De Hullu 2021, p. 223.

¹⁴² Rb. Breda 23 maart 2010, ECLI:NL:RBBRE:2010:BL8559, r.o. 4.3.

¹⁴³ De Hullu 2021, p. 224.

¹⁴⁴ Rb. Haarlem 20 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774, r.o. 3.1.

¹⁴⁵ Rb. Groningen 24 april 2008, ECLI:NL:RBGR:2008:BD0507, r.o. beoordeling.

¹⁴⁶ HR 5 februari 2008, NJ 2008, 97; HR 19 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1249.

kinderdoodslag. Dit is veelal te wijten aan een gebrek aan bewijs omtrent het vooraf genomen besluit, zoals opgenomen in de wetsartikelen 290 en 291 Sr. Dit vooraf genomen besluit houdt in dat de moeder voor de bevalling heeft besloten om haar kind te doden. Om straffeloosheid tegen te gaan worden andere wetsartikelen subsidiair opgenomen in de tenlastelegging.¹⁴⁷ Deze alternatieve mogelijkheden om een neonaticideverdachte alsnog strafbaar te stellen, worden in deze paragraaf besproken.

3.3.1 In hulpeloze toestand laten (art. 255 Sr)

In artikel 255 Sr is het in hulpeloze toestand laten of brengen van een hulpbehoevende strafbaar gesteld.¹⁴⁸ Dit wetsartikel kan enkel worden aangenomen indien wettig en overtuigend bewezen kan worden dat de betreffende persoon in leven was op het moment dat het verweten gedrag plaatsvond.¹⁴⁹ Dit betekent dat de officier van justitie artikel 255 niet zal opnemen in de tenlastelegging wanneer uit de bewijsmiddelen blijkt dat de pasgeborene niet levend ter wereld is gekomen. Artikel 255 Sr kent twee varianten van de verlating van hulpbehoevenden, namelijk het in hulpeloze toestand brengen en het in hulpeloze toestand laten van de hulpbehoevende. Om van een strafbaar feit te spreken is vereist dat de dader tot verzorging verplicht is en dat sprake moet zijn van een concreet gevaar voor de hulpbehoevende.¹⁵⁰ Een gebrek aan inzicht in de toestand van de hulpbehoevende kan het aannemen van voorwaardelijk opzet in de weg staan.¹⁵¹ Het is daarvoor niet vereist dat de dader exact weet wat de medische klachten van het slachtoffer zijn.¹⁵² Het in hulpeloze toestand laten en brengen van de baby vertoont overeenkomsten met de geprivilegieerde delicten uit het Wetboek van Strafrecht. Zo weegt de rechtbank voor de strafmotivering van artikel 255 Sr mee dat de moeder in eenzaamheid is bevallen van een baby zonder dat zij wist dat ze zwanger was. De vrouw heeft haar baby vervolgens schoongemaakt, in doeken gewikkeld en in een kast gelegd.¹⁵³ Deze redenatie wordt tevens gevolgd voor de onderbouwing van vrees voor ontdekking van de bevalling.¹⁵⁴ Bij het in hulpeloze toestand laten gaat het er voorts om dat de toestand waarin de hulpbehoevende verkeert niet wordt verstoord. Op basis van de memorie van toelichting is dit het geval wanneer een hulpbehoevende in gevaar wordt gebracht. Hiervan is sprake als de hulpbehoevende zichzelf niet kan redden, terwijl er gevaar bestaat voor de gezondheid of het leven.¹⁵⁵ In de eerder aangehaalde rechtszaak was dat het geval

¹⁴⁷ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 162 & 187.

¹⁴⁸ Art. 255 Sr.

¹⁴⁹ Rb. Midden-Nederland 1 oktober 2014, ECLI:NL:RBMNE:2014:4603.

¹⁵⁰ Lindenberg, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 255, aant. 1.

¹⁵¹ HR 5 februari 2013, LJN BY9713; Hof Amsterdam 7 maart 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:678.

¹⁵² Rb. Limburg 17 april 2013, ECLI:NL:RBLIM:2013:BZ7853.

¹⁵³ Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332.

¹⁵⁴ Art. 290 & 291 Sr.

¹⁵⁵ Lindenberg, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 255, aant. 10d.

nu het pasgeboren kindje uiteindelijk een hele dag zonder enige vorm van medische en/of lichamelijke verzorging in de afgesloten kast heeft gelegen, waarna het kindje is overleden.¹⁵⁶

3.3.2 *Te vondeling leggen (art. 259 Sr)*

In artikel 259 Sr is het kort na de geboorte te vondeling leggen van een pasgeboren kindje door de moeder strafbaar gesteld. Hiervoor is vereist dat de moeder handelt onder vrees voor ontdekking van de bevalling. In artikel 259 Sr stelt de wetgever eveneens het verlaten van het pasgeboren kind met het oogmerk om zich ervan te ontdoen strafbaar.¹⁵⁷ Het is niet opmerkelijk dat de officier van justitie artikel 259 Sr subsidiair opneemt in de tenlastelegging bij een vermoeden van kindermoord en/of kinderdoodslag. Artikel 259 Sr vertoont namelijk overeenkomsten met de strafbepalingen voor kindermoord en kinderdoodslag. De eerste overeenkomst ziet op het feit dat artikel 259 Sr, net zoals kindermoord en kinderdoodslag, een geprivilegieerde vorm van een meer algemene strafbepaling betreft. Artikel 259 Sr is de geprivilegieerde vorm van het te vondeling leggen of het verlaten van een kind, zoals opgenomen in de wetsartikelen 255 tot en met 257.¹⁵⁸ De tweede overeenkomst heeft betrekking op de inhoud van de delictsomschrijving. In artikel 259 Sr is vrees voor ontdekking van de bevalling, net zoals in de strafbepalingen voor kindermoord en kinderdoodslag, als wettelijke strafverminderingsgrond opgenomen in de delictsomschrijving.¹⁵⁹ De reden voor strafvermindering is, net zoals bij kindermoord en kinderdoodslag, te herleiden naar de bijzondere gemoedstoestand waarin de moeder kort na de bevalling in kan verkeren.¹⁶⁰ Tot slot ziet de laatste overeenkomst tussen artikel 259 Sr en kindermoord en kinderdoodslag op het kort na de geboorte te vondeling leggen. Net zoals bij kindermoord en kinderdoodslag wordt het termijn waarin het kind te vondeling is gelegd in verband gebracht met vrees voor ontdekking van de bevalling. Het gaat er concreet om dat enige tijd voor wikken en wegen heeft ontbroken. Ter illustratie wordt verwezen naar een uitspraak van de rechtbank Utrecht uit 2010.¹⁶¹ Uit de bewijsmiddelen kwam naar voren dat de moeder haar kindje anderhalve dag na de geboorte te vondeling had gelegd. De rechtbank was hierdoor van oordeel dat de moeder in de tussenliggende periode ruimte en tijd had om kalm na te denken over de door haar te nemen stappen. Bovendien blijkt uit de door de moeder afgelegde verklaringen dat zij zich daadwerkelijk heeft beraden en dat zij daarbij alternatieven heeft overwogen. Daarom was de rechtbank van oordeel dat niet wettig en overtuigend bewezen kon worden dat verdachte haar kind uit vrees voor ontdekking van de geboorte te vondeling heeft gelegd. Vrees voor ontdekking wordt slechts aangenomen indien

¹⁵⁶ Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332.

¹⁵⁷ Art. 259 Sr.

¹⁵⁸ Art. 255 t/m 257 Sr; Lindenberg, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 259, aant. 7a.

¹⁵⁹ Art. 259 Sr; art. 290 en 291 Sr; Lindenberg, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 259, aant. 1.

¹⁶⁰ Lindenberg, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 259, aant. 5.

¹⁶¹ Rb. Utrecht 12 juli 2010, L/JN BN0936.

aannemelijk is dat verdachte heeft gehandeld onder invloed van hevige emoties die het gevolg zijn van de bevalling.¹⁶²

Om aan te nemen dat sprake is van vrees voor ontdekking van de bevalling, hoeft de bevalling geen feitelijk geheim te zijn. Voldoende is dat de moeder, al dan niet ten onrechte, in de veronderstelling verkeert dat haar zwangerschap geheim is. Artikel 259 Sr geldt ook wanneer de moeder haar bevalling voor bepaalde personen geheim wil houden.¹⁶³ Wat niet voldoende is voor het aannemen van de strafvermindingsgrond is de eigen aanname dat zij om psychische of financiële redenen ongeschikt is voor de verzorging. Dit levert niet de hier bedoelde vrees op.¹⁶⁴

3.3.3 Dood door schuld (art. 307 Sr)

In artikel 307 Sr is het culpoos veroorzaken van de dood van een ander opgenomen.¹⁶⁵ Artikel 307 betreft een culpoos gevolgsdelict, waarbij het schuldverband gericht is op een bepaald gevolg. Als consequentie daarvan staat het schuldverband in een centrale plaats van de delictsomschrijving. Bij een culpoos gevolgsdelict moet de verdachte het gevolg hebben veroorzaakt.¹⁶⁶ Het veroorzaken van de dood is niet verbonden aan een bepaalde handeling. De dood kan op een oneindig aantal manieren worden veroorzaakt.¹⁶⁷ Voor het aannemen van dood door schuld moet een causaal verband tussen het handelen of nalaten en het intreden van de dood bestaan.¹⁶⁸ Daarbij is een zekere mate van verwijtbaarheid vereist, wat veronderstelt dat de betrokkene moest kunnen voorzien dat bepaald gedrag onvoorzichtig zou zijn en bepaalde gevolgen met zich mee zou brengen.¹⁶⁹ Het moet gaan om onachtzaamheid, onvoorzichtigheid of onoplettendheid.¹⁷⁰ Bij een neonaticidezaak wordt een enkele keer dood door schuld als subsidiair in de tenlastelegging opgenomen.¹⁷¹ Er is bijvoorbeeld sprake van verwijtbaar handelen als de neonaticidepleger nalaat om haar kindje na de bevalling uit het badwater te tillen. De moeder had moeten en kunnen weten dat haar kindje zonder haar hulp zou komen te verdrinken. De rechtbank Breda heeft de moeder daardoor veroordeeld voor dood door schuld.¹⁷²

¹⁶² Rb. Utrecht 12 juli 2010, LJV BN0936, r.o. 4.3.

¹⁶³ Lindenberg, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 259, aant. 9b.

¹⁶⁴ Rb. Utrecht 12 juli 2010, LJV BN0936, r.o. 4.3.

¹⁶⁵ Art. 307 Sr.

¹⁶⁶ De Hullu 2021, p. 254-255.

¹⁶⁷ Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 307 Sr, aant. 1.

¹⁶⁸ Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 307 Sr, aant. 6.

¹⁶⁹ De Hullu 2021, p. 253.

¹⁷⁰ Cleiren, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 307 Sr, aant. 8.

¹⁷¹ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 155.

¹⁷² Rb. Breda 7 juli 2004, LJV:AP8503.

3.3.4 Het wegmaken van een babylijkje (art. 151 Sr)

Het onttrekken van een lijk aan nasporing is strafbaar gesteld in artikel 151 Sr.¹⁷³ Een lijk kan op verscheidene manieren worden onttrokken aan nasporing. In artikel 151 Sr worden het begraven, verbranden, vernietigen, verbergen, vervoeren en wegmaken van een lijk strafbaar gesteld.¹⁷⁴ Nadat een moeder haar pasgeboren kindje om het leven heeft gebracht, komt het in de jurisprudentie regelmatig voor dat zij het babylijkje verstopt. De neonaticidepleger wil daarmee voorkomen dat anderen haar bevalling ontdekken.¹⁷⁵ Daarnaast kunnen neonaticideplegers vaak niet direct afstand nemen van hun kind en willen zij hun kind dicht bij zich houden.¹⁷⁶ Niet in alle gevallen wordt artikel 151 Sr opgenomen in de tenlastelegging.¹⁷⁷ Een mogelijke oorzaak voor het niet ten laste leggen van artikel 151 Sr is gelegen in de doodsoorzaak. Uit de bewijsmiddelen moet onomstotelijk naar voren komen dat het kindje voor het verbergen al overleden is. Zo oordeelde de rechtbank Alkmaar in 2010 dat het verhullen van de dood niet kan worden aangenomen, omdat de mogelijkheid bestaat dat het kindje pas na het verbergen is overleden.¹⁷⁸ Om te kunnen spreken van het verstoppjen van de baby is het noodzakelijk dat het tijdstip waarop de baby vermoedelijk is overleden voldoende duidelijk is. Wanneer bewezen kan worden dat de baby voor het verbergen is overleden, komt het opzetvereiste op het verhelen van de dood aan bod. Het opzet ziet op de omstandigheid dat de verdachte wil voorkomen dat anderen het lijk waarnemen.¹⁷⁹ Bovendien wordt opzet wordt door de rechtbank Oost-Brabant niet aanwezig geacht wanneer de moeder haar baby in een tas op een drukbezochte plek achterlaat.¹⁸⁰ Daarmee bekrachtigt de rechtbank een eerdere uitspraak van de Hoge Raad uit 2003, waar de Hoge Raad oordeelde dat een lijk niet is verborgen wanneer het lijk slechts in een deken is gewikkeld en zichtbaar in een greppel langs de weg ligt.¹⁸¹

Voor het al dan niet aannemen van artikel 151 Sr is het dus van belang of een ander het stoffelijk overschot kan waarnemen.¹⁸² Een babylijkje is namelijk wel verborgen als het babylijkje, gehuld in een plastic tas, is verstopt in een schuur. Dit had allereerst te maken met de handelswijze en de verstopplek(ken). Uit de bewijsmiddelen komt naar voren dat de moeder het babylijkje gehuld in een vuilniszak en tas had verstopt achter de bank in een woning in Hengelo. Na enige tijd heeft zij de tas met daarin het babylijkje verplaatst door met de tas naar Breda te reizen. Eenmaal in Breda heeft zij de tas verstopt in de schuur van een woning.¹⁸³ Dit duidt op het meerdere keren willen verbergen van het stoffelijk overschot van haar kindje. Daar komt bij dat de rechtbank Breda in het

¹⁷³ Art. 151 Sr.

¹⁷⁴ Ten Voorde, in: *T&C Strafrecht* 2022, art. 151 Sr.

¹⁷⁵ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 162 + 165 + 187.

¹⁷⁶ Verheugt 2007, p. 160.

¹⁷⁷ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 187.

¹⁷⁸ Rb. Alkmaar 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013.

¹⁷⁹ Ten Voorde, in: *T&C Strafrecht* 2020, art. 151 Sr, aant. 7.

¹⁸⁰ Rb. Oost-Brabant 7 oktober 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:5776.

¹⁸¹ HR 14 oktober 2003, ECLI:NL:HR:2003:AJ1420.

¹⁸² Ten Voorde, in: *T&C Strafrecht* 2020, art. 151 Sr, aant. 8.

¹⁸³ Rb. Breda 7 juli 2004, ECLI:NL:RBBRE:2004:AP8503.

oordeel meewoog dat de moeder van het kindje diverse personen verschillende verklaringen heeft gegeven van hetgeen met haar kindje was gebeurd. Zo verklaarde de moeder tegen een getuige dat ze haar kindje moest laten weghalen omdat het hartje niet meer klopte en verklaarde de moeder tegen een andere getuige dat zij een miskraam had gehad waardoor het kindje niet meer in leven was. Uit deze uiteenlopende verklaringen blijkt dat de moeder aan niemand prijs wilde geven wat daadwerkelijk met haar kindje was gebeurd. Dit was voor de rechtbank voldoende om het verbergen van een babylijkje aan te nemen.¹⁸⁴ Geconcludeerd kan worden dat het bewezen verklaren van het verbergen van een babylijkje sterk afhankelijk is van de plek en de manier waarop het babylijkje wordt verborgen.

3.4 De (sterk) verminderd toerekenbare neonaticidepleger

De bijzondere gemoedstoestand van de neonaticidepleger is aanleiding geweest om kinderdoding strafbaar te stellen, zoals reeds in hoofdstuk twee aan bod is gekomen. Om antwoord te geven op de onderzoeksvraag is het van belang om te onderzoeken wat de bijzondere gemoedstoestand van de neonaticidepleger precies inhoudt. Daarnaast dient uiteengezet te worden in hoeverre deze geprivilegieerde bepalingen te onderscheiden zijn van de reeds bestaande strafuitsluitingsgronden uit het Wetboek van Strafrecht. Wanneer dit wordt vastgesteld, kan antwoord worden gegeven op de derde deelvraag, namelijk hoe de geprivilegieerde delicten zich verhouden tot ontoerekeningsvatbaarheid en psychische overmacht. In de komende paragrafen wordt hier nader op in gegaan.

3.4.1 De persoonlijkheid van een neonaticidepleger

Neonaticideplegers zijn vanuit psychologisch perspectief in de meeste gevallen relatief gezonde vrouwen, die hooguit enige problematiek in de persoonlijkheid vertonen.¹⁸⁵ In de aanloop van de kinderdoding ontwikkelt een aantal vrouwen wel enige psychiatrische problematiek.¹⁸⁶ Het komt ook voor dat neonaticideplegers in het verleden slachtoffer zijn geweest van pesten, seksueel misbruik, mishandeling of getuige zijn geweest van de ziekte van een ouder tijdens de jeugd.¹⁸⁷ In sommige gevallen leidt dit tot psychotrauma wat doorwerkt in de persoonlijkheid.¹⁸⁸ Vanaf de buitenkant laat de persoonlijkheid van een neonaticidepleger weinig psychopathologie zien, terwijl er intrapsychisch wel degelijk tekortkomingen zijn. Neonaticideplegers kunnen naar hun omgeving extravert en zelfbewust overkomen, waardoor het moeizaam is om een persoonlijkheidsstoornis vast te stellen.¹⁸⁹ Zo kan het voorkomen dat een neonaticidepleger haar depressie zodanig weet

¹⁸⁴ Rb. Breda 7 juli 2004, ECLI:NL:RBBRE:2004:AP8503.

¹⁸⁵ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 52.

¹⁸⁶ Verheugt 2007, p. 160.

¹⁸⁷ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 134.

¹⁸⁸ Verheugt 2007, p. 160.

¹⁸⁹ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 54.

te maskeren, dat deze zowel voor haar omgeving als haarzelf niet zichtbaar is. Door het onderdrukken van sombere, negatieve, angstige en eenzame gevoelens door zich zoveel mogelijk normaal te gedragen, kan een vrouw als ogenschijnlijk vrolijk overkomen.¹⁹⁰ De belangrijkste persoonlijkheidskenmerken die in de jurisprudentie naar voren komen zijn onrijpheid, afhankelijkheid van anderen, teruggetrokkenheid, slechte probleemoplossende vaardigheden, passiviteit, laag zelfbeeld, leegheid, gebrek aan affectie/expressiviteit, besluiteloosheid, verdringing en loochening.¹⁹¹ Deze persoonlijkheidskenmerken sluiten aan bij de uiteindelijke stemmingsstoornissen, angststoornissen, dissociatieve stoornissen en aanpassingsstoornissen die uiteindelijk werden vastgesteld bij het overgrote deel van de onderzochte neonaticideplegers.¹⁹² Daarmee onderscheiden neonaticideplegers zich van vrouwen die abortus ondergaan. Vrouwen die kiezen voor abortus, zien de realiteit van de zwangerschap in een vroeg stadium onder ogen en handelen hier vervolgens naar.¹⁹³ Dit terwijl het voor een neonaticidepleger niet mogelijk is om emotioneel gezien in haar toekomstige kindje en in de zwangerschap te investeren.¹⁹⁴ Het komt voor dat een neonaticidepleger intellectueel zeer begaafd is, maar dat het dagelijks functioneren wordt gehinderd door een ernstige borderline persoonlijkheidsstoornis met antisociale trekken. Daarbij kunnen forse traumatisering, dysthemie en alcoholmisbruik een rol spelen.¹⁹⁵ Kenmerkend voor een borderline persoonlijkheidsstoornis is de sterke vervreemding van zichzelf en haar omgeving, een zwakke identiteit, een laag zelfbeeld en een gestoorde gevoelshuishouding. Dit kan tot uiting komen in ernstige gevoelens van vervreemding, een geneigdheid om met dissociatie te reageren op hevige gemoedsbewegingen, een gebrekkige gewetensvorming en de geneigdheid om impulsief te reageren.¹⁹⁶ Een intellectueel begaafde neonaticidepleger onderscheidt zich van de zwakbegaafde neonaticidepleger. Zo is een intellectueel begaafde neonaticidepleger in staat om zich oppervlakkig aan te passen aan haar omgeving, waardoor het zicht op haar problematiek wordt ontnomen. Door de krachtige vermogens om te intellectualiseren en te rationaliseren loopt ze in het mes van haar eigen intelligentie. Ze draait zichzelf en haar omgeving een rad voor ogen en maakt zichzelf zo ongrijpbaar.¹⁹⁷

3.4.2 Het loochenen van de zwangerschap

Voorafgaand aan neonaticide komt het veelvuldig voor dat neonaticidale vrouwen de zwangerschap voor zichzelf ontkennen en/of naar de buitenwereld toe geheim houden.¹⁹⁸ In de

¹⁹⁰ Rb. Breda 23 maart 2010, ECLI:NL:RBBRE:2010:BL8559.

¹⁹¹ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 54.

¹⁹² De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 138-139.

¹⁹³ Verheugt 2007, p. 52.

¹⁹⁴ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 185.

¹⁹⁵ Rb. Almelo 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK4760, r.o. 7.

¹⁹⁶ Hof Arnhem-Leeuwarden 26 juni 2014, ECLI:NL:RBGHAL:2014:5061; Rb. Alkmaar 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013; Rb. Almelo 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK4760; Rb. Amsterdam 6 november 2002, ECLI:NL:RBAMS:2002:AF0717.

¹⁹⁷ Rb. Almelo 30 november 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK4760.

¹⁹⁸ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 184.

literatuur wordt een onderscheid gemaakt tussen zwangerschapsontkenning en zwangerschapsverberging. Bij zwangerschapsontkenning is de zwangere vrouw zich niet bewust van haar zwangerschap en aanstaande bevalling. Dit wordt in wetenschappelijke literatuur aangeduid als het loochenen van de zwangerschap. Deze loochening kan geheel of gedeeltelijk in het bewustzijn optreden. Het wordt gezien als een copingmechanisme om met de bedreigende realiteit om te gaan.¹⁹⁹ Het niet waarnemen van de zwangerschap in het bewustzijn duidt op aanwezigheid van oordeels- en kritiekstoornissen.²⁰⁰ In een uitspraak uit 2014 worden twee scenario's geschetst voor het loochenen van de zwangerschap. In het eerste scenario is de ontkenning het gevolg van een dissociatieve gemoedstoestand die reeds aanwezig was ten tijde van de zwangerschap. In het alternatieve scenario zijn de dissociatieve gemoedstoestand en de daarmee samenhangende retrograde amnesie na de zwangerschap ontstaan. Verdachte heeft uit alle macht willen voorkomen dat haar bevalling of haar pasgeboren baby zou worden ontdekt. Hierdoor is zij in een shocktoestand geraakt en kan zij zich de kinderdoding niet meer herinneren.²⁰¹ Een voorbeeld van vergaande loochening van de zwangerschap is de ontkenning een seksuele relatie te hebben gehad met de biologische vader van het kind, terwijl hier wel bewijs voor is.

Het begrip zwangerschapsontkenning kan aan de hand van een recente neonaticidezaak uit 2021 worden geïllustreerd. De moeder die terecht stond voor primair kindermoord en subsidiair kinderdoodslag heeft ten overstaan van de politie en ter terechtzitting verklaard dat zij tot de bevalling op 11 april 2020 niet wist dat zij zwanger was. Tijdens de verhoren heeft zij aangegeven dat zij zich schaamde dat het haar opnieuw was overkomen. Betrokkene is namelijk al eerder onverwachts bevallen van een voldragen kindje. De moeder verklaart over het slachtoffer geboren op 11 april 2020 dat zij wel een kind wilde, maar niet 'op deze manier'. Over de precieze doding van haar pasgeborene heeft de moeder geen herinneringen.²⁰² Verheugt concludeert dat, gelet op de bevindingen in het dossier, reden is om te veronderstellen dat betrokkene het besef van haar zwangerschap volledig uit haar bewustzijn heeft gelaten. Daarmee wordt niet verwezen naar de mogelijkheid dat zij de zwangerschap stiekem heeft verzwegen, maar naar de omstandigheid dat zij de gedachte aan een eventuele zwangerschap niet in haar bewustzijn heeft toegelaten. Uit het onderzoek blijkt namelijk dat betrokkene op bepaalde momenten het bestaan van een zwangerschap heeft overwogen, maar dit bestaan vervolgens als onmogelijk en ongewenst uit haar bewustzijn heeft verbannen. Deze redenering volgend kunnen de gedragingen en verklaringen van verdachte worden geplaatst onder het loochenen van de zwangerschap.²⁰³

¹⁹⁹ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 57.

²⁰⁰ Rb. Amsterdam 6 november 2002, ECLI:NL:RBAMS:2002:AF0717.

²⁰¹ Rb. Gelderland 20 juni 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:3826, r.o. 5.

²⁰² Rb. Overijssel 11 juni 2021, ECLI:NL:RBOVE:2021:2363, r.o. 4.4.2.

²⁰³ Rb. Overijssel 11 juni 2021, ECLI:NL:RBOVE:2021:2363, persoon van verdachte.

3.4.3 Het bestaan van een illusionaire, dissociatieve wereld

Uit jurisprudentieonderzoek blijkt dat het meerdere malen voorkomt dat de neonaticidale vrouw zich ten tijde van het plegen van de kinderdoding in een toestand van ernstige dissociatie en depersonalisatie bevond. Een al jarenlang aanwezige ernstige persoonlijkheidsstoornis kan deze illusie verergeren.²⁰⁴ Vanuit een verlangen naar kinderen kan een zwangerschap ontstaan, maar door de persoonlijkheidsstoornis ontstaat een toenemende onzekerheid. Deze onzekerheid ziet op de adequate invulling van het moederschap. Om dergelijke gevoelens van angst en onzekerheid te ontvluchten, verliest de aanstaande moeder zich in toenemende mate in een ideale, maar illusionaire en dissociatieve wereld. Op een gegeven moment dreigt deze illusionaire wereld te worden doorbroken door de geboorte van het kind. Als gevolg creëert de vrouw noodgedwongen een situatie waarin het kind niet bestaat. De kinderdoding zorgt ervoor dat zij kan terugkeren naar haar droomwereld.²⁰⁵ Een beroep op depersonalisatie wordt niet gehonoreerd, indien uit het psychologisch rapport blijkt dat niet kan worden vastgesteld of de depersonalisatie reeds bestond voor de geboorte van het kind. Het is dan waarschijnlijker dat de psychische toestand waarin verkeert het gevolg was van het plegen van het feit, waardoor de rechtbank hier bij de strafoplegging wel rekening mee houdt.²⁰⁶

3.4.4 Het bestaan van een psychische stoornis

In veel van de in de jurisprudentie bekende gevallen van neonaticide is sprake van een psychische stoornis bij de moeder. Een kenmerk van neonaticide is het eenzame karakter aan de zwangerschap en de bevalling. De vrouw is de enige die op de hoogte is van haar aanstaande kind. De eenzaamheid van de bevalling en het doden van een pasgeboren kind, is een ernstige beschadiging voor iemand die al een persoonlijkheidsstoornis heeft.²⁰⁷ De neonaticidepleger komt daarentegen in beginsel over als iemand die gevoelens niet of nauwelijks in haar ervaringswereld laat binnenkomen.²⁰⁸ Dit zorgt er echter alleen maar voor dat er meer negatieve gevoelens zoals woede, frustratie, teleurstelling en verdriet ontstaan. Om die reden lijden veel neonaticideplegers aan psychische problematiek.²⁰⁹ Enkele voorbeelden zijn een posttraumatische stressstoornis (hierna: PTSS), een borderline persoonlijkheidsstoornis, zwakbegaafdheid, cognitieve beperkingen en een gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens.²¹⁰ Door heftige en negatieve

²⁰⁴ Rb. Gelderland 20 juni 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:3826; Rb. Alkmaar 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013; Rb. Almelo 30 november 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK4760; Rb. Haarlem 20 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774; Rb. Breda 7 juli 2004, LJN:AP8503.

²⁰⁵ Rb. Haarlem 20 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774.

²⁰⁶ Rb. Breda 22 maart 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BV9664, r.o. 5.

²⁰⁷ Rb. Almelo 30 november 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK4760.

²⁰⁸ Rb. Overijssel 11 juni 2021, ECLI:NL:RBOVE:2021:2363.

²⁰⁹ Rb. Alkmaar 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013.

²¹⁰ Rb. Amsterdam 10 februari 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:476; Rb. Overijssel 11 juni 2021, ECLI:NL:RBOVE:2021:2363; Rb. Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947; Rb. Almelo 30 november 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK4760.

gebeurtenissen kan een complexe en chronisch verlopende PTSS ontstaan. Het komt bijvoorbeeld voor dat de moeder die overgaat tot neonaticide in haar jeugd is verwaarloosd en psychisch is mishandeld. Door de spanning en stress die een aanstaande bevalling met zich meebrengt en de uiteindelijke geboorte van het kind, kunnen PTSS-klachten naar de voorgrond treden. Deze psychische problemen verhinderen vervolgens dat de vrouw in staat is om een derde om hulp te vragen of haar zwakte te laten zien. Het vermijden en het wegmaken van negatieve gevoelens en gedachten vormt de basis van inadequate coping. Deze traumatische problematiek heeft in een rechtszaak in 2018 tot gevolg dat de vrouw in verminderde mate toerekeningsvatbaar wordt geacht door de rechtbank.²¹¹ Het komt ook voor dat een neonaticidepleger lijdt aan zwakbegaafdheid. Wanneer zwakbegaafdheid is vastgesteld, wordt geïmpliceerd dat de vrouw slechts in beperkte mate over vaardigheden beschikt om op adequate wijze met complexe emotionele problematiek in het leven om te gaan.²¹² Daarnaast kan sprake zijn van een gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens. Deze gebrekkige ontwikkeling kan zich uiten in een zeer sterke afweer van emotionele en fysieke pijn. Zo kenmerkt de persoonlijkheid van een neonaticidepleger zich door de aanwezigheid van sterk vermijdende tendensen. De gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens kan ertoe leiden dat een vrouw niet goed kan omgaan met probleemsituaties. Dit is te zien aan ontkennend en vermijdend gedrag.²¹³ Dit ontkennende en vermijdende gedrag kan tot gevolg hebben dat er tijdens het voorbereidend onderzoek door de gedragsdeskundigen geen volledige reconstructie van de geestestoestand kan worden gemaakt.²¹⁴

Op basis van jurisprudentieonderzoek kan worden geconcludeerd dat in veruit de meeste neonaticidezaken sprake is van een gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens, zwakbegaafdheid en zijn er vermijdende trekken in de persoonlijkheid.²¹⁵ De persoonlijkheid van de neonaticidepleger kan een onrijpe indruk maken, wat zich vooral laat zien op het gebied van geringe zelfstandigheid, afhankelijkheid van ouders, naïviteit en nagenoeg afwezig lijkende relationele en psychoseksuele ontwikkeling.²¹⁶

Bovengenoemde psychische problematiek kan erin resulteren dat mede door het gebrekkig ontwikkelde gevoelsleven geen emotionele lading wordt verbonden aan de ongeplande zwangerschap. De zwangerschap komt niet door in de beleving van een neonaticidepleger, met het gevolg dat zij hier niet voldoende adequaat naar heeft kunnen handelen. Zo bleek bij een rechtszaak uit 2012 dat het bericht van de abortuskliniek dat de zwangerschap al te ver gevorderd was om nog een abortus toe te mogen passen, ertoe leidde dat de vrouw haar zwangerschap vervolgens volledig uit haar gevoelsleven blokkeerde. De aanstaande moeder had toen de bevalling zich aandiende volledig in een roes gehandeld. Het was daardoor niet bij haar

²¹¹ Rb. Rotterdam 7 december 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:10032, r.o. 8.2.

²¹² Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332.

²¹³ Rb. Breda 24 oktober 2016; Rb. Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947.

²¹⁴ Rb. Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947., r.o. 6.

²¹⁵ Hof 's-Hertogenbosch 12 december 2013, ECLI:NL:GHSHE:2013:6001, r.o. J. op te leggen straf.

²¹⁶ Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332, r.o. strafmotivering.

opgekomen om tijdens de bevalling hulp van derden in te schakelen.²¹⁷ Deze zaak toont aan dat het in een roes handelen voldoende is om bij de strafbaarheid van de verdachte de verdachte verminderd toerekenbaar te verklaren.

Ter onderbouwing van de aanwezigheid van een psychische stoornis is vereist dat het psychiatrische en/of psychologische rapport voldoende aanknopingspunten biedt voor het bestaan van een dergelijke stoornis. Het is daarbij van belang dat deskundigen uitspraak doen over de geestestoestand van verdachte ten tijde van het tenlastegelegde. De enkele vaststelling dat verdachte lijdt aan een persoonlijkheidsstoornis met borderline en afhankelijke trekken is niet voldoende.²¹⁸ Wanneer de persoonlijkheidspathologie, en dan vooral het ontkennende patroon en loochenen van problemen, het voor zich uit schuiven of naast zich neerleggen van verantwoordelijkheden en het uiteindelijk passief op zijn beloop laten gaan van zaken die haar toenemend gaan overspoelen, dermate aanwezig is, kan de neonaticidepleger hiervoor als verminderd toerekeningsvatbaar worden beschouwd.²¹⁹ Voor een vermindering van toerekenbaarheid moet een verband worden vastgesteld tussen de persoonlijkheidspathologie van verdachte en de actieve doding van haar kind. De aanwezigheid van een agressieregulatiestoornis of aanwijzingen voor zwangerschapspsychose- of depressie zijn factoren die ervoor zorgen dat de verminderde toerekeningsvatbaarheid kan worden aangenomen.²²⁰

3.5 Een beroep op een strafuitsluitingsgrond

In de vorige paragraaf zijn persoonlijkheidstrekken van een neonaticidepleger aan bod gekomen. Het is duidelijk geworden dat een neonaticidepleger veelal lijdt aan een psychische stoornis die ten tijde van het begaan van het strafbare feit reeds aanwezig was.²²¹ De geestestoestand van de zwangere vrouw is (tijdelijk) verstoord. Deze psychische problematiek komt bij tijdens het onderzoek ter terechtzitting naar boven. Het is vervolgens aan de rechter om te oordelen of en in hoeverre deze psychische disbalans meeweegt in het eindoordeel. De rechter kan beslissen om tot strafvermindering te komen. Wanneer de vrouw terecht staat voor kindermoord en/of kinderdoodslag komt de bijzondere gemoedstoestand van de vrouw automatisch aan bod. Dit is niet het geval wanneer de moeder voor een ander wetsartikel terecht staat. Daarbij valt onder meer te denken aan de wetsartikelen 255, 259 en 151 Sr, maar ook aan de gewone artikelen voor moord (art. 289 Sr) en doodslag (art. 287 Sr). Dit roept de vraag op of de verdachte in dat geval een beroep kan doen op ontoerekeningsvatbaarheid of psychische overmacht. Wellicht kan een vrouw

²¹⁷ Rb. 's-Gravenhage 16 april 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW2455, r.o. 7.3.

²¹⁸ LJN:BN8479; 2010:BL5239.

²¹⁹ Rb. Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947.

²²⁰ Rb. Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947, r.o. 7.3.

²²¹ Putkonen, Weizmann-Henelius, Collander (et al), *Archives of Women's Mental Health* 2007, p. 15-23.

die terechtstaat voor neonaticide ook een beroep doen op deze strafuitsluitingsgronden. In deze paragraaf wordt daarom ingegaan op de wetsartikelen 39 en 40 Sr.

3.5.1 Ontoerekeningsvatbaarheid (art. 39 Sr)

Volgens het Nederlandse strafrecht wordt een verdachte niet gestraft als een strafbaar feit hem wegens een afwijkende psychische gesteldheid niet kan worden toegerekend. In de wettekst wordt dit aangeduid als ontoerekenbaarheid vanwege een psychische stoornis. De rechter kan, alle relevante omstandigheden afwegend, tot straffeloosheid komen, maar dat hoeft niet. Het betreft een juridische toetsing, waarbij de term toerekeningsvatbaarheid niet als een objectieve en absolute maatstaf fungeert.²²² Voor het aannemen van ontoerekenbaarheid dient aan een drietal eisen te zijn voldaan. Ten eerste moet bij de dader een psychische stoornis, psychogeriatrische aandoening of verstandelijke handicap bestaan ten tijde van de delictsgedraging.²²³ Het begrip psychische stoornis omvat alle binnen de psychiatrie erkende stoornissen, de verstandelijke beperking, de persoonlijkheidsstoornis, verslavingsproblematiek, dementie en de psychische stoornis bij jeugdigen.²²⁴ De strafrechter laat zich hierbij voorlichten en adviseren door gedragsdeskundigen.²²⁵ Ten tweede is een causaal verband tussen de abnormale geestesgesteldheid en de verweten gedraging vereist. Het bestaan van een causaal verband betreft een meer juridisch begrip, maar ook hier laat de rechter zich normaliter adviseren en voorlichten door gedragsdeskundigen. Tot slot moet deze abnormale geestesgesteldheid zodanig zijn dat zij aan de toerekening van het strafbaar feit aan de verdachte in de weg staat. Dit betreft een normatief oordeel van de rechter, waarbij de gedragsdeskundige slechts adviseert. Het eindoordeel ligt bij de strafrechter.²²⁶

De strafuitsluitingsgrond ontoerekeningsvatbaarheid is een bijzondere exceptie, vanwege de onvermijdelijke rol die gedragsdeskundigen toekomt bij de beoordeling van een psychische stoornis. Zoals in de vorige sub paragraaf is benoemd laat de rechter zich adviseren door gedragsdeskundigen. Het is echter aan de rechter om over toerekenbaarheid te oordelen.²²⁷ De rechter kan de verdachte toerekenbaar of niet toerekenbaar verklaren. In de praktijk wordt hier een term aan toegevoegd, te weten verminderd toerekenbaar. Hier wordt mee bedoeld dat een verdachte in bepaalde situaties gelet op de bijzondere gemoedstoestand zijn verantwoordelijkheid niet volledig kan dragen, zonder aan te nemen dat geen enkel verwijt kan worden gemaakt. De term verminderd toerekenbaar komt voornamelijk aan bod bij de vraag naar straftoemeting.²²⁸ Om te voorkomen dat ten onrechte strafrechtelijke aansprakelijkheid wordt aangenomen, is belangrijk

²²² Art. 39 Sr; De Hullu 2021, p. 334-336.

²²³ De Hullu 2021, p. 337.

²²⁴ *Kamerstukken II* 2009/10, 32399, 3, p. 11.

²²⁵ De Hullu 2021, p. 337.

²²⁶ De Hullu 2021, p. 337-338.

²²⁷ De Hullu 2021, p. 337; Ten Voorde, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 39, aant. 2f.

²²⁸ Ten Voorde, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 39, aant. 2g.

dat het stoornisbegrip van artikel 39 Sr niet te beperkt wordt uitgelegd.²²⁹ Het gaat om de vraag of verdachte een verwijt kan worden gemaakt. Het stoornisbegrip in juridische zin kan ruimer zijn dan de stoornissen die in de psychiatrie worden erkend. Een stoornis in de zin van artikel 39 Sr hoeft niet zonder meer ook in de psychiatrie als stoornis te zijn erkend, terwijl een in de psychiatrie erkende stoornis niet per definitie een stoornis in de zin van artikel 39 Sr hoeft te zijn.²³⁰ Een psychiatrisch oordeel en een juridisch oordeel over toerekeningsvatbaarheid kunnen uiteenlopen, omdat verschillende invalshoeken en factoren meewegen bij de beoordeling. Gedragsstoornissen en antisociale persoonlijkheidsstoornissen worden in de sfeer van artikel 39 Sr niet relevant geacht. Tegelijkertijd kan worden vastgesteld dat een stoornis de strafrechtelijke vooronderstelling over het normaal psychisch functioneren kan aantasten, zonder dat hier een psychiatrische kwalificatie aan wordt verbonden. Daarom is het voor het bestaan van de stoornis in de zin van artikel 39 Sr niet beslissend of de stoornis in de psychiatrische stoornis als zodanig wordt geclassificeerd. Een classificatie vormt wel een belangrijke indicatie.²³¹ De basis van ontoerekeningsvatbaarheid wordt in beginsel gevormd door de aanwezigheid van een psychische stoornis waardoor ten tijde van het begaan van het delict gebreken hebben bestaan in het (kunnen) weten en/of willen. Ontoerekenbaarheid wegens een psychische stoornis draait om de materieel strafrechtelijke vraag of de psychisch gestoorde verdachte een strafrechtelijk verwijt kan worden gemaakt. Het enkele bestaan van een stoornis in de zin van artikel 39 Sr is onvoldoende om ontoerekenbaarheid aan te nemen. Pas als de stoornis leidt tot een strafrechtelijk relevant verschil met de verdachte die psychisch 'normaal' functioneert is ontoerekenbaarheid aan de orde.²³²

3.5.2 De (verminderd) ontoerekenbare verdachte

Bij een neonaticidezaak wordt door de raadsman slechts een enkele keer een beroep gedaan op ontoerekeningsvatbaarheid zoals opgenomen in artikel 39 Sr. In plaats daarvan komt de beoordeling van de toerekenbaarheid van verdachte aan bod bij de beoordeling van de strafbaarheid. Dit betekent niet dat ieder beroep op verminderde ontoerekenbaarheid wordt gehonoreerd. Jurisprudentieanalyse toont aan dat volledige ontoerekeningsvatbaarheid bij hoge uitzondering wordt aangenomen. De rechtbank kiest er eerder voor om verminderde toerekenbaarheid aan te nemen.²³³ Een voorbeeld is een rechtszaak uit 2010, waarbij de raadsman van de neonaticideverdachte bij de beoordeling van de strafbaarheid een beroep deed op volledige ontoerekeningsvatbaarheid. De raadsman voerde daartoe aan dat de neonaticideverdachte onbewust had gehandeld nu zij geen enkele herinnering heeft gehad aan de seksuele relatie met de biologische vader van het slachtoffer, de zwangerschap en de bevalling. Daarnaast toonde het

²²⁹ Bijlsma, AA 2021, p. 861; De Hullu 2021 p. 224-337.

²³⁰ Bijlsma, AA 2021, p. 861.

²³¹ De Hullu 2021, p. 338.

²³² Bijlsma 2016, p. 199-262.

²³³ Rb. Breda 23 maart 2010, ECLI:NL:RBBRE:2010:BL8559, r.o. 6.2 en 6.3.

deskundigenrapport aan dat bij de vrouw sprake was van een gebrekkige ontwikkeling van de geestvermogens in de zin van een onrijpe, kwetsbare en identiteitszwakke persoonlijkheid. Hier zijn zowel borderline, afhankelijke en theatrale, maar ook in mindere mate narcistische en antisociale kenmerken aanwezig. Ondanks deze gebrekkige ontwikkeling en afwijkende persoonlijkheidskenmerken kwamen de gedragsdeskundigen tot de conclusie dat de neonaticidepleger niet lijdt aan een psychische stoornis.²³⁴ Aangezien er geen psychische stoornis kon worden vastgesteld, werd een mogelijk beroep op artikel 39 verhinderd. Om een geslaagd beroep te doen op artikel 39 Sr moet namelijk sprake zijn van het bestaan van een psychische stoornis.²³⁵ Wel werd in de zaak uit 2010 bij de beoordeling door de rechtbank meegewogen dat de vrouw weliswaar de wederrechtelijkheid van haar handelen had kunnen inzien, maar dat zij in mindere mate dan de gemiddelde mens in staat was geweest om in vrijheid, overeenkomstig een dergelijk besef, haar wil te bepalen. De rechtbank achtte de vrouw verminderd toerekeningsvatbaar en verwierp het beroep op volledige ontoerekeningsvatbaarheid.²³⁶ Uit dit voorbeeld kan worden afgeleid dat factoren zoals onbewust handelen, een gebrekkige ontwikkeling en afwijkende persoonlijkheidskenmerken meewegen bij de beoordeling of de verdachte ontoerekeningsvatbaar wordt geacht. Het is bij de beoordeling niet zo dat alle bestanddelen van artikel 39 Sr worden nagelopen. De raadsman doet tenslotte geen beroep op artikel 39 Sr. Het is daarbij ook nog maar de vraag of een beroep op artikel 39 Sr kans van slagen had, nu bekend is dat in deze zaak niet kon worden gesproken van een psychische stoornis. Het is daarentegen wel zo dat verminderde toerekeningsvatbaarheid wordt aangenomen. Het is onduidelijk hoe dit begrip zich verhoudt tot artikel 39 Sr en hoe dit artikel wellicht als afdoende strafvermindingsgrond dient. De beoordeling van de psychische problematiek blijft een normatief oordeel van de rechter. Hiervoor hanteren gedragsdeskundigen en de strafrechter andere invalshoeken en wegen bij de beoordeling andere factoren mee. Daarom kunnen het psychiatrische oordeel over ontoerekeningsvatbaarheid en het normatieve oordeel van de rechter over toerekenbaarheid uiteenlopen.²³⁷

3.5.3 De knelpunten bij ontoerekeningsvatbaarheid

In de vorige sub paragraaf is uiteengezet hoe de strafrechter in zijn of haar einduitspraak omgaat met psychische problematiek bij de neonaticidepleger. Daarbij doet de raadsman van de neonaticideverdachte in het merendeel van de gevallen geen beroep op ontoerekeningsvatbaarheid. Dit kan verschillende oorzaken hebben. In deze paragraaf worden de knelpunten bij een mogelijk beroep op ontoerekeningsvatbaarheid bij een verdenking van neonaticide uiteengezet. Allereerst is bekend dat een hevige gemoedsbeweging, zoals toorn, angst, radeloosheid, overspannenheid en vergelijkbare emoties, niet onder het bereik van

²³⁴ Rb. Alkmaar 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013, r.o. 7 en 8.

²³⁵ Artikel 39 Sr.

²³⁶ Rb. Alkmaar 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013, r.o. 7 en 8.

²³⁷ De Hullu 2021, p. 337-338.

ontoerekeningsvatbaarheid vallen.²³⁸ Deze emoties spelen bij de neonaticidepleger wel degelijk een rol. Het bestaan van angst is kenmerkend bij neonaticidezaken. Het is niet zo dat deze emoties reeds voor de bevalling naar de voorgrond zijn getreden. De neonaticidale vrouw roept tijdens haar zwangerschap geen hulp van derden in, waardoor het vaststellen van een eventuele psychische stoornis wordt bemoeilijkt. Dit maakt het voor een neonaticidepleger lastig om een beroep op artikel 39 Sr te doen, omdat het bestaan van een psychische stoornis centraal staat. De neonaticidepleger dient dan zelf aan te tonen dat zij lijdt aan een psychische stoornis. Zij kan daarbij de hulp inroepen van gedragsdeskundigen. Uit jurisprudentie blijkt dat hier in het strafproces al gebruik van wordt gemaakt. Het is voor gedragsdeskundigen echter moeilijk om achteraf een stoornis ten tijde van het strafbaar feit vast te stellen.²³⁹ Een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid wordt daarmee bemoeilijkt. Een tweede knelpunt betreft drank- en drugsgebruik van de neonaticidepleger. Uit de wetsgeschiedenis van artikel 39 Sr blijkt namelijk dat de wetgever het niet wenselijk acht om zelfintoxicatie onder ontoerekeningsvatbaarheid te laten vallen. Drugsgebruik en dronkenschap zijn geen rechtsgeldige gronden om niet-toerekenbaarheidsverweer aan te voeren.²⁴⁰ Bij de beoordeling van culpa in causa, ook wel eigen schuld, ingeval van zelfintoxicatie acht de Hoge Raad doorslaggevend of verdachte vrijwillig roesmiddelen heeft gebruikt.²⁴¹ Wanneer een verdachte roesmiddelen vrijwillig tot zich heeft genomen en dit uiteindelijk leidt tot een psychische stoornis, levert dit geen problemen op om diegene vervolgens strafrechtelijk aansprakelijk te stellen. Zeker wanneer het gaat om levensdelicten als gevolg van middelengebruik, lijkt de ernst van het strafbare feit weinig ruimte te bieden voor straf verminderende omstandigheden voor de verdachte. Op basis van eigen schuld heeft een ontoerekeningsvatbaarheidsverweer geen kans van slagen.²⁴² Dit heeft de Hoge Raad in 2020 nog bekrachtigd. In deze zaak had de verdachte, samen met zijn vriendin, amfetamine en wodka gebruikt, waardoor bij de verdachte een psychotische stoornis ontstond met paranoïde waandenkbeelden. In cassatie bepleitte de raadsman dat verdachte volledig ontoerekeningsvatbaar moest worden verklaard, omdat de paranoïde waandenkbeelden ervoor zorgden dat verdachte geen enkele ruimte had om vrije keuzes te maken. Het hof was van oordeel dat verdachte kon weten dat aan het gebruik van verdovende middelen risico's verbonden waren en dat het om die reden voorzienbaar was dat het gebruik van een dergelijk middel tot riskant gedrag ten aanzien van derden kon leiden. Voorts oordeelde het hof dat het algemeen bekend is dat het psychisch functioneren na het gebruik van verdovende middelen van persoon tot persoon kan verschillen. Het hof acht dit voldoende om de voorzienbaarheid van het gedrag dat voortvloeit uit het middelengebruik vast te stellen. Om die reden kon de verdachte strafrechtelijk verantwoordelijk worden gehouden voor zijn handelen en de gevolgen daarvan. Dit weliswaar in verminderde zin, omdat de rechter de conclusie van de

²³⁸ De Hullu 2021, p. 336.

²³⁹ De Hullu 2021, p. 337.

²⁴⁰ Ten Voorde, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 39, aant. 7a.

²⁴¹ HR 12 januari 2008, ECLI:NL:HR:2008:BC3797.

²⁴² Bijlsma, *DD 2011/44*, p. 1-2.

deskundigen ten aanzien van verminderde toerekenbaarheid overneemt.²⁴³ Hier valt tegenin te brengen dat in gevallen van zelf-intoxicatie het toerekeningsoordeel geheel is voorbehouden aan de rechter.²⁴⁴ Deze beslissing is een feitelijk oordeel en is in cassatie niet toetsbaar. Jurisprudentie toont aan dat het toerekeningsoordeel van de rechter sterk casuïstisch is.²⁴⁵

Bovenstaande roept de vraag op of drank- en drugsgebruik van een neonaticidepleger een geslaagd beroep op ontoerekeningsvatbaarheid in de weg staat. Ter illustratie wordt gekeken naar een neonaticidezaak uit 2009. Het ging om een jonge vrouw die ervan werd verdacht meerdere malen neonaticide te hebben gepleegd. Gedragsdeskundigen kwamen in onderhavige zaak tot de conclusie dat de neonaticidepleger een persoonlijkheidsstoornis had die werd gestimuleerd door langdurig en ernstig alcoholmisbruik. Deze roesmiddelen had zij vrijwillig tot zich genomen.²⁴⁶ Aangezien het vrijwillig innemen van roesmiddelen geen rechtsgeldige grond is om een geslaagd beroep te doen op artikel 39 Sr, is de vrouw strafrechtelijk aansprakelijk voor haar handelen. Het feit dat de vrouw bovendien werd verdacht van een levensdelict biedt, gelet op de ernst van een dergelijk strafbaar feit, geen ruimte om rekening te houden met straf verminderende omstandigheden. Een ontoerekeningsvatbaarheidverweer heeft geen kans van slagen. Voor neonaticideplegers betekent dit dat in geen tot weinig gevallen een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid wordt gehonoreerd. In de meeste neonaticidezaken is namelijk sprake van een verstoorde psychische toestand van de verdachte, waarbij verdovende middelen een grote rol spelen. In die gevallen bieden de wetsartikelen 290 en 291 Sr een vangnet. Neonaticideplegers die niet onder de reikwijdte van artikel 39 Sr vallen, kunnen door de geprivilegieerde delicten toch strafvermindering krijgen.

3.5.3 Psychische overmacht (art. 40 Sr)

Voor een geslaagd beroep op psychische overmacht moet sprake zijn van een van buiten komende drang waaraan de verdachte redelijkerwijze geen weerstand kon en ook niet behoefde te bieden.²⁴⁷ Hieronder valt elke kracht, drang en dwang. Het gaat erom dat de drang acuut en onweerstaanbaar is voor de verdachte, dat verzetten niet mogelijk is. De onweerstaanbaarheid wordt afgeleid uit objectieve factoren die betrekking hebben op de context en subjectieve factoren die betrekking hebben op de gemoedstoestand waarin de dader op dat moment in verkeerd.²⁴⁸ Uit de onderzochte neonaticidezaken blijkt dat een beroep op psychische overmacht geen enkele keer is gehonoreerd. Dat verdachte de mogelijkheid had om keuzes te maken staat een beroep

²⁴³ HR 30 juni 2020, ECLI:NL:HR:2020:1073.

²⁴⁴ HR 8 januari 1934, NJ 1934, p. 1119.

²⁴⁵ Ten Voorde, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 39, aant. 7c.

²⁴⁶ Rb. Almelo 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK4760, r.o. 7 + r.o. 8.

²⁴⁷ Ten Voorde, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 40, aant. 1.; 2014:3332; 2012:BV9664.

²⁴⁸ Ten Voorde, in: *T&C Strafrecht 2022*, art. 40, aant. 3a-3b.

op psychische overmacht in de weg.²⁴⁹ Ook de enkele gedachte, dat bij ontdekking van de bevalling, haar ouders zichzelf of haar iets mogelijk zouden kunnen aandoen, is onvoldoende om aan te nemen dat sprake is van een zodanige drang van buitenaf dat die het verwijtbare karakter aan haar handelen volledig ontnemt.²⁵⁰ De Hoge Raad benadrukt in zijn arrest dat de vereiste drang voor psychische overmacht extern blijft, maar dat interne factoren een rol kunnen spelen bij de mate van vereiste weerstand daartegen. Het gaat daarbij uitdrukkelijk om een factor die mee kan wegen bij de beoordeling. De aanwezigheid van een psychische stoornis is geen beslissend element voor het vaststellen van psychische overmacht. De psychische stoornis kan feitelijk de rol van de van buiten komende drang niet als verontschuldigende omstandigheid vervangen. Bij het aannemen van psychische overmacht mag de psychische stoornis niet de overhand hebben. Wanneer de persoonlijkheid van de verdachte van doorslaggevend belang is, is een beroep op artikel 39 Sr passend.²⁵¹

3.6 Conclusie

Geconcludeerd kan worden dat bij de beoordeling van de geprivilegieerde delicten het bestanddeel vrees voor ontdekking van de bevalling centraal staat. Het is daarbij om het even waardoor de vrees is opgewekt. Het gaat erom dat de moeder bevreesd is voor ontdekking van haar bevalling. Deze vrees heeft als gevolg dat de moeder voor de bevalling besluit om haar kind na de geboorte te doden. Niet in alle neonaticidezaken is voldoende bewijs dat de moeder vooraf het besluit heeft genomen om haar kind te doden. Om straffeloosheid tegen te gaan, neemt de officier van justitie overlappende wetsartikelen subsidiair op in de tenlastelegging. Bij de beoordeling van het in hulpeloze toestand laten van de baby (art. 255) Sr weegt de rechter net zoals bij de geprivilegieerde delicten mee dat de moeder in eenzaamheid is bevallen van haar kindje. Voor het te vondeling leggen (art. 259 Sr) geldt een nog duidelijkere vergelijking met de geprivilegieerde delicten. Artikel 259 Sr betreft namelijk een geprivilegieerde vorm, waarbij vrees voor ontdekking van de bevalling als strafvermindingsgrond is opgenomen in de delictomschrijving.

Verder is in dit hoofdstuk gekeken naar strafvermindering door ontoerekeningsvatbaarheid. In veel gevallen lijdt een neonaticidepleger aan een gebrekkige ontwikkeling en/of een psychische stoornis. Uit jurisprudentieonderzoek blijkt echter dat een raadsman zelden tot nooit een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid of psychische overmacht doet. Dit komt onder meer doordat uit jurisprudentie- en literatuuronderzoek naar voren komt dat ontoerekeningsvatbaarheid en psychische overmacht onvoldoende aanknopingspunten bieden om de kern van de geprivilegieerde delicten te omvatten. Zo kan de vrees voor ontdekking van de bevalling niet worden ondergebracht onder deze strafuitsluitingsgronden. Daar komt bij dat de juridische en

²⁴⁹ Rb. Breda 22 maart 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BV9664, r.o. 4.3.

²⁵⁰ Rb. Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332, r.o. strafbaarheid verdachte.

²⁵¹ De Rade, *DD* 2020/32, p. 422-448.

psychologische betekenis van ontoerekeningsvatbaarheid uiteenlopen. Dit zorgt ervoor dat er geen eenduidige definitie voor ontoerekeningsvatbaarheid kan worden gegeven.

Hoofdstuk 4: Kinderdoding in Engeland

4.1 Inleiding

In de voorgaande hoofdstukken is de ratio en toepasbaarheid van de geprivilegieerde delicten in het Nederlandse strafrechtssysteem uiteengezet. Om te kunnen beoordelen of het Nederlandse rechtssysteem wat kan leren van het Engelse rechtssysteem, wordt in dit hoofdstuk gekeken naar de Engelse regeling voor kinderdoding.

De deelvraag voor dit hoofdstuk luidt: *'Hoe is kinderdoding in Engeland strafbaar gesteld?'*

In paragraaf 4.2 wordt gekeken naar de betekenis infanticide, aangezien Engeland, anders dan Nederland, dit begrip hanteert om kinderdoding te omschrijven. Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 de ontstaansgeschiedenis van de Infanticide Act 1938 uiteengezet. De Infanticide Act is in 2006 herzien. Deze herziening komt in paragraaf 4.4 aan bod. In paragraaf 4.5 wordt daaropvolgend ingegaan op het heersende debat rondom de kinderdodingwetgeving. Daarna komt ontorekeningsvatbaarheid, ook wel de 'insanity defence' in paragraaf 4.6 aan bod. In tegenstelling tot het vorige hoofdstuk komt in dit hoofdstuk de strafuitsluitingsgrond psychische overmacht niet aan de orde. Reden hiervoor is dat binnen het Engelse debat enkel een discussie bestaat over de mogelijke toepasbaarheid van de 'insanity defence'. Engeland kent bovendien geen vergelijkbaar wetsartikel voor psychische overmacht, zoals in het Nederlandse rechtssysteem is opgenomen in artikel 40 Sr. Het hoofdstuk wordt tot slot in paragraaf 4.7 afgesloten met een conclusie.

4.2 Infanticide

De levensberoving op een (jong) kind wordt in de wetenschappelijke literatuur op verschillende manieren gedefinieerd. In de Engelse literatuur wordt de term infanticide gebruikt om kinderdoding te omschrijven.²⁵² Infanticide ziet op de kinderdoding van een kind ouder dan één dag, maar jonger dan één jaar.²⁵³ Vanwege de jonge leeftijd van het kind is het bewijzen van opzet op de dood moeilijk te bewijzen.²⁵⁴ Daar komt bij dat er geen concrete aantallen van kinderdoding bekend zijn. Engeland kent geen officieel registratiesysteem waarin wordt geregistreerd hoeveel kinderen per jaar binnen 24 uur na de geboorte zijn vermoord. Naar inschatting is neonaticide gedurende 2016 tot en met 2022 ongeveer zeven keer per jaar voorgekomen.²⁵⁵ Ondanks het feit dat kindermoord vaak als historisch fenomeen wordt aangeduid, is dit een probleem van alle tijden. Wanneer een

²⁵² Milne 2018, p. 100.

²⁵³ Brants en Koenraad 1998, p. 542-564; Koenraad en Liem 2007, p. 482-493; De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 23.

²⁵⁴ Verheugt 2007, p. 25.

²⁵⁵ Milne 2018, p. 97-98.

kind onder verdachte omstandigheden overlijdt, is de moeder vaak de aangewezen verdachte.²⁵⁶ Vanaf 1938 heeft de Engelse wetgever kinderdoding in een aparte wet strafbaar gesteld, namelijk in de Infanticide Act 1938.²⁵⁷ De Infanticide Act wordt in de literatuur gezien als het klassieke voorbeeld van speciale wetgeving voor neonaticideplegers.²⁵⁸ Het is opmerkelijk om de Infanticide Act als het klassieke voorbeeld voor neonaticideplegers aan te voeren, omdat de Engelse wetgever geen aparte strafbaarstelling kent voor neonaticide.²⁵⁹ Infanticide ziet namelijk op de levensberoving van een slachtoffer van maximaal twaalf maanden oud, terwijl neonaticide betrekking heeft op kinderdoding binnen vierentwintig uur na de geboorte.²⁶⁰ Daarmee stelt de Engelse wetgever moord en doodslag op een bredere groep slachtoffers strafbaar.

4.3 De ontstaansgeschiedenis van de 'Infanticide Act 1938'

4.3.1 *De Infanticide Act 1922*

Aan het begin van de twintigste eeuw was het moeilijk om de betrokkenheid van de moeder bij de levensberoving jegens haar eigen kind vast te stellen. Dit had te maken met het in onvoldoende mate kunnen vaststellen van de strafbaarheid van verdachte. De kinderdoder stond toentertijd namelijk terecht voor gewone moord of doodslag, omdat de Engelse wetgeving nog niet zag op speciale wetgeving voor kinderdoding. De gewone moord en doodslag bepalingen kenden geen regeling om strafbaarheid wegens krankzinnigheid uit te sluiten. Dat terwijl de jury in veel gevallen weigerde om de moeder schuldig te bevinden aan kinderdoding, omdat zij van oordeel was dat deze krankzinnigheid meespeelde bij het plegen van het strafbare feit. De vrouw die verdacht werd van kinderdoding wekte sympathie bij de jury op. Dit kwam voornamelijk door het beeld dat de jury van een moeder had. De moeder die overgaat tot infanticide bevond zich in een kwetsbare positie en de jury achtte het van belang om hier rekening mee te houden.²⁶¹ Dit zorgde ervoor dat de kinderdoder in sommige gevallen niet kon worden bestraft. Zo werd in 1849 voor de laatste keer een vrouw veroordeeld voor de moord op haar pasgeboren kindje.²⁶² Dit voorbeeld toont aan dat de bijzondere positie van de moeder ervoor zorgde dat de jury in beginsel niet kwam tot een veroordeling voor moord of doodslag. Dit had als gevolg dat de moeder onbestraft bleef, waardoor men zich kan afvragen of een aparte strafbaarstelling voor kinderdoding gewenst is. Deze vraag kwam al eerder aan de orde in de Engelse wetshistorie. In 1866 was een aparte regeling voor kindermoordwetgeving onderwerp van debat. De Royal Commission on Capital Punishment had

²⁵⁶ Milne, *New Law Journal* 2022, p. 21.

²⁵⁷ Infanticide Act 1938, Section 1.

²⁵⁸ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 41.

²⁵⁹ Milne 2018, p. 100.

²⁶⁰ Brants en Koenraadt 1998, p. 542-564; Koenraadt en Liem 2007, p. 482-493; De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 23; art. 290 en 291 Sr.

²⁶¹ Grey 2010, p. 443.

²⁶² Watson, *Family & Community History*, 11 (2008), p. 116-133.

aanbevolen om de moord op een pasgeborene, gepleegd door de moeder, in een afzonderlijke strafbaarstelling op te nemen. De Royal Commission on Capital Punishment vond het niet wenselijk dat de moeder terecht stond voor moord, in plaats van voor doodslag. Dit heeft erin geresulteerd dat er tussen 1867 en 1880 een groot aantal wetsvoorstellen voor kindermoord werden aangevoerd. Dit gebeurde zonder succes, omdat alle voorstellen werden afgewezen.²⁶³ Pas in 1922 werd gehoor gegeven aan de vraag naar een aparte strafbaarstelling voor kinderdoding en werd de Engelse wetgeving uitgebreid.²⁶⁴ Infanticide werd vanaf die tijd beschouwd als een speciale misdaad, waarvoor speciale wetgeving nodig was.²⁶⁵ Als gevolg kwam de Infanticide Act 1922 tot stand, waarin het misdrijf moord werd gereduceerd naar doodslag, in die gevallen dat sprake was van kinderdoding jegens een pasgeboren kind.²⁶⁶ Deze strafvermindering kon worden ingeroepen wanneer de geest van de moeder was verstoord door de daaraan voorafgaande bevalling.²⁶⁷ Als kon worden bewezen dat de verdachte leed aan een psychische stoornis ten tijde van het strafbaar feit, werd zij gestraft voor doodslag en niet automatisch ter dood veroordeeld.²⁶⁸ Bij de vaststelling of sprake was van doodslag werd de 'born alive rule' gebruikt. Deze regel is ontstaan in jurisprudentie. De moeder moest bewijzen dat haar pasgeboren kindje buiten de baarmoeder had geleefd.²⁶⁹ Om aan te tonen dat het kindje buiten de baarmoeder had geleefd, moest de moeder bewijzen dat het kindje onafhankelijk van de moeder had geademd.²⁷⁰ Dit betekende kort samengevat dat de Infanticide Act alleen kon worden ingeroepen als het kind levend was geboren.²⁷¹ Hoewel de test in theorie duidelijk was, kon het bewijzen dat een onafhankelijke ademhaling op gang was gekomen in de praktijk moeilijkheden opleveren.²⁷²

4.3.2 De Infanticide Act 1938

Na de invoering van de Infanticide Act in 1922 bleek dat de term 'newly born child' niet concreet genoeg was. Door deze te algemene term was niet duidelijk hoe oud het slachtoffer mocht zijn om onder deze speciale wetgeving te vallen.²⁷³ Dit resulteerde in 1938 in een aangepaste Infanticide Act, waarbij de wet van toepassing werd verklaard op slachtoffers tot twaalf maanden oud.²⁷⁴ Hier was aanvankelijk veel kritiek op, omdat werd gevreesd dat deze beperking tot onrechtvaardige situaties zou leiden.²⁷⁵ Wanneer een moeder haar kind ouder dan twaalf maanden om het leven bracht, stond zij terecht voor moord. Dat terwijl het denkbaar is dat de moeder ten tijde van de

²⁶³ 'Royal Commission on Capital Punishment', *PP*, 1866, No. 3590, Vol. XXI, 49.

²⁶⁴ Infanticide Act 1922, 1 & 2 Geo. 6, Chapter 36.

²⁶⁵ Verheugt 2007, p. 35.

²⁶⁶ Infanticide Act 1922, 1 & 2 Geo. 6, Chapter 36.

²⁶⁷ Verheugt 2007, p. 35.

²⁶⁸ Grey 2010, p. 441.

²⁶⁹ Coke 1681, p. 50-51.

²⁷⁰ R v. Enoch and Pulley.

²⁷¹ Milne 2018, p. 101.

²⁷² Ormerod en Laird 2015, p. 559.

²⁷³ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 41.

²⁷⁴ Milner 2000, p. 132; De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 41.

²⁷⁵ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.32.

moord aan dezelfde krankzinnigheid lijdt als de moeder waarvan het slachtoffer jonger dan twaalf maanden was.²⁷⁶ Geestesziekte na de bevalling kwam toen al veelvuldig voor.²⁷⁷ Ondanks deze kritiek heeft de wetgever in 1938 een vernieuwde Infanticide Act ingevoerd, waar de levensberoving gericht jegens een kind jonger dan twaalf maanden oud strafbaar is gesteld.²⁷⁸

Een ander vraagstuk dat bij de herziening van de Infanticide Act onderwerp van discussie was, zag op het geven van borstvoeding na de geboorte van het kind. Wetenschappelijk onderzoek toonde aan dat de effecten van het geven van borstvoeding gevolgen hadden voor de mentale instabiliteit van de moeder.²⁷⁹ Naar aanleiding van deze wetenschappelijke kennis werd voorgesteld om de effecten van het geven van borstvoeding na de bevalling mee te wegen bij de beoordeling van de verstoorde gemoedstoestand.²⁸⁰ De wetgever heeft hier uiteindelijk gehoor aan gegeven.²⁸¹ Voor een bewezenverklaring is aldus vereist dat het strafbaar feit moet zijn gepleegd door de moeder wiens geest ten tijde van het plegen van de moord was verstoord door de gevolgen van de bevalling of het geven van borstvoeding.²⁸² Niet iedereen was het hier mee eens, want er was tegengeluid te horen dat zag op het volledig afschaffen van de Infanticide Act. Tegenstanders vonden dat altijd sprake moest zijn van moord, zodat zowel vader als moeder voor hetzelfde feit terecht zouden kunnen staan. Mocht een vrouw een beroep willen doen op krankzinnigheid, dan zou zij een postpartum psychose als exceptie moeten aanvoeren tijdens het strafproces.²⁸³ De wetgever heeft geen gehoor aan deze kritiek gegeven, omdat de compassie jegens de vrouw groter was dan de wens om de vader en moeder gelijk te bestraffen.²⁸⁴ De denkwijze van de wetgever sluit aan bij het beeld dat de maatschappij heeft van de vrouwelijke kinderdoder, namelijk dat de vrouw eerder wordt afgebeeld als 'zielig' dan als 'slecht'.²⁸⁵

Naast deze aanpassingen in de delictomschrijving, verduidelijkte de wetgever in 1938 een aantal inhoudelijke zaken. Zo bepaalde de wetgever dat het handelen of nalaten van de moeder niet in causaal verband hoeft te staan met de verstoorte gemoedstoestand. Dit betekent dat de psychische stoornis geen logische oorzaak van de kinderdoding hoeft te zijn. Voor kinderdoding is slechts het bestaan van een psychische stoornis vereist.²⁸⁶ Bij psychologisch onderzoek naar de verstoorte gemoedstoestand van de moeder, wordt om die reden geen aansluiting gezocht bij onderzoeken die gehanteerd worden om waanzin en verminderde toerekeningsvatbaarheid te

²⁷⁶ Verheugt 2007, p. 36.

²⁷⁷ Baker, *Journal of Mental Science* 1902.

²⁷⁸ Infanticide Act 1938, Section 1(1).

²⁷⁹ Milner 2000, p. 132.

²⁸⁰ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.13.

²⁸¹ Milner 2000, p. 132; De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 41.

²⁸² Infanticide Act 1938, Section 1(1).

²⁸³ Bartjoloemew & Bonnici, 1965, p. 1018-1021.

²⁸⁴ De Wijs-Heijlaerts 2019, p. 41.

²⁸⁵ Loughman, *Oxford Journal of Legal Studies* 2012, p. 688.

²⁸⁶ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.10.

toetsen.²⁸⁷ Daarmee onderscheidt de Infanticide Act zich van de schulditsluitingsgrond ontoerekeningsvatbaarheid.

Daar komt bij dat de Infanticide Act niet alleen ziet op de verdediging tegen een verdenking van moord, maar eveneens wordt gekwalificeerd als een afzonderlijk misdrijf.²⁸⁸ Kort samengevat kan infanticide als misdrijf worden opgenomen in de tenlastelegging, maar kan het delict ook worden aangevoerd als gedeeltelijke verdediging die de verantwoordelijkheid voor moord of doodslag reduceert.²⁸⁹ Hierbij ligt de bewijslast bij de aanklager om een verdenking voor kindermoord te ontkrachten.²⁹⁰ Indien de rechtbank tot een veroordeling voor infanticide komt, staat hier dezelfde maximale gevangenisstraf op als het levensdelict doodslag, te weten levenslang. Het maakt daarbij niet uit of de verdachte wordt veroordeeld voor kindermoord of kinderdoodslag. Op beide strafbare feiten staat dezelfde maximale straf.²⁹¹ In de meeste zaken leidt een veroordeling voor infanticide daarentegen tot een milde, niet-vrijheidsbenemende straf.²⁹²

4.4 De herziening van de Infanticide Act in 2006

4.4.1 Herziening door de Law Commission

Sinds de invoering van de Infanticide Act in 1938 heerst er geen consensus over deze infanticidewetgeving. De meningen van rechtsgeleerden over het al dan niet behouden van de Infanticide Act 1938 lopen uiteen. In 2006 was het niet duidelijk of het nog wenselijk was om kindermoord in een aparte strafbaarstelling op te nemen, zoals toen het geval was.²⁹³ Om die reden stond de Infanticide Act in 2006 open voor herziening door de Law Commission.²⁹⁴

In het rapport met betrekking tot de herziening van de Infanticide Act 1938 zijn een aantal herzieningsmogelijkheden uiteengezet. Deze variëren van de afschaffing van het strafbaar feit tot een intensieve herziening van de strafbaarstelling.²⁹⁵ In eerste instantie wordt gestreefd naar het behoud van de strafbaarstelling en wordt het doorvoeren van de volgende wijzigingen beoogd. Het gaat dan om het verwijderen van de verwijzing naar het geven van borstvoeding uit de delictsomschrijving en het verhogen van de maximale leeftijd van het slachtoffer naar twee jaar.²⁹⁶ Tot slot wordt ook gekeken naar de mogelijkheid om de Infanticide Act 1938 te schrappen en de

²⁸⁷ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.11.

²⁸⁸ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.7-8.8.

²⁸⁹ Milne 2017, p. 109; Infanticide Act 1938 Section 1(1) and Section 1(2).

²⁹⁰ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.10.

²⁹¹ Offences against the Person Act 1861, Section 5.

²⁹² Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.6.

²⁹³ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.14.

²⁹⁴ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006.

²⁹⁵ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.15.

²⁹⁶ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.15.

bijzondere gemoedstoestand van de moeder onder te brengen bij ontoerekeningsvatbaarheid. Deze herzieningsmogelijkheden worden in de volgende sub paragrafen uiteengezet.

4.4.2 De leeftijd van het slachtoffer

De Infanticide Act 1938 strekt zich slechts uit tot een slachtoffer tot twaalf maanden.²⁹⁷ Kinderen ouder dan een jaar vallen niet onder deze strafbaarstelling. Dat terwijl al eerder uit wetenschappelijk onderzoek naar voren kwam dat het veelvuldig voorkomt dat een moeder na de bevalling voor langere tijd aan geestesziekte lijdt.²⁹⁸ Om die reden vonden sommige strafrechthervormers het wenselijk om de leeftijd van het slachtoffer te verhogen. Een verhoging van de leeftijd van het infanticideslachtoffer zou als gevolg hebben dat het merendeel van de kinderdodingen gerelateerd aan postpartumdepressie wordt meegenomen.²⁹⁹ Ter illustratie werd bij de herziening gekeken naar Australische wetgeving, waar reeds een leeftijdsgrens van twee jaar werd gehanteerd. De achterliggende gedachte was dat de Engelse wetgever deze regeling zou kunnen overnemen. In dat geval krijgt de infanticidepleger die haar kind ouder dan twaalf maanden om het leven brengt, ook recht op strafvermindering. Belangrijk is echter dat Australische wetgeving op een cruciaal punt van Engelse wetgeving verschilt. In Australië komt een infanticideverdachte geen beroep toe op ontoerekeningsvatbaarheid, terwijl een infanticideverdachte in Engeland wel een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid kan doen.³⁰⁰ De Australische infanticidepleger is gebaat bij een bredere strafbaarstelling, omdat zij bij verdenking op gewone moord of doodslag geen strafvermindering kan krijgen op basis van ontoerekeningsvatbaarheid. De aparte kindermoordwetgeving is de enige mogelijkheid waarbij de vrouw een beroep kan doen op haar postpartumdepressie. In Engeland is dit anders geregeld. Wellicht zorgt de mogelijkheid op een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid voor voldoende straf verminderende mogelijkheden, waardoor de vrouw die haar kind ouder dan twaalf maanden om het leven brengt voldoende wordt beschermd. Het is bovendien de vraag of het nodig is om de strafbaarstelling uit te breiden. Vanuit de medische hoek wordt namelijk kritiek geuit op een eventuele verhoging van de leeftijd van het infanticideslachtoffer, omdat de meeste postpartumstoornissen die leiden tot kindermoord binnen twaalf maanden na de geboorte verdwijnen. Bij het gros van de kindermoordzaken gaat het bovendien om een verdachte waarbij de postpartumdepressie tijdens de eerste drie maanden na de bevalling tot uiting is gekomen, waardoor verhoging niet wenselijk wordt geacht.³⁰¹ Een verhoging van de leeftijdsgrens zou er daarnaast ook toe kunnen leiden dat andere zaken, zoals langdurig kindermisbruik, onder het

²⁹⁷ Infanticide Act 1938, Section 1(1).

²⁹⁸ Baker, *Journal of Mental Science* 1902.

²⁹⁹ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.15.

³⁰⁰ Crimes (Homicide) Act 2005, Section 5; VLRC, *Defences to Homicide*, Final Report 2004, §6.38-41.

³⁰¹ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.33; Infanticide consultation meeting, 24 March 2006.

misdrijf kindermoord komen te vallen. De wetgever acht het niet wenselijk dat een verdachte die terechtstaat voor kindermisbruik, een beroep kan doen op een straf verlichtende omstandigheid.³⁰²

4.4.3 Het bestaan van een psychologische stoornis

Het meewegen van een depressie of een andere mentale stoornis gerelateerd aan de zwangerschap, is gebaseerd op de veronderstelling dat moeders die overgaan tot kindermoord een mildere behandeling verdienen. Dit wordt echter problematisch wanneer de moeder geen vastgestelde psychische stoornis heeft en haar kind om een andere reden van het leven beroofd.³⁰³ Om die reden werd de betekenis van het bestaan van een psychologische stoornis tijdens de herziening van 2006 nader onder de loep genomen. Daarvoor werd gekeken naar de betekenis van het causaal verband. Om tot een bewezenverklaring voor kindermoord te komen, is niet vereist dat sprake is van een causaal verband tussen de dood van het slachtoffer en de bijzondere gemoedstoestand van de moeder. Hierdoor valt iedere doding jegens een kind onder de twaalf maanden onder kindermoord. Het gaat er bij een bewezenverklaring om dat bewezen kan worden dat het evenwicht van haar geest tijdelijk verstoord was.³⁰⁴ Het is voor een bewezenverklaring van kindermoord dus niet van belang dat de stoornis in causaal verband staat met de uiteindelijke dood van het slachtoffer en de bijzondere gemoedstoestand van de moeder. Kort samengevat wordt iedere moord op een kind jonger dan twaalf maanden gepleegd door de moeder gekwalificeerd als kindermoord, ongeacht de reden voor de doding. Het gaat erom dat de geest van de moeder ten tijde van de doding verstoord was. Uit bovenstaande kan worden afgeleid dat er geen noodzaak is om de wet te wijzigen. Dit wordt benadrukt door de afwezigheid van jurisprudentie omtrent dit onderwerp. De wetgever heeft deze aanbeveling daarom naast zich neergelegd.³⁰⁵

4.4.4 Ontoerekeningsvatbaarheid

Op basis van de huidige medische kennis en het bestaan van de strafuitsluitingsgrond ontoerekeningsvatbaarheid wordt bij de herziening door juristen gesuggereerd dat een aparte strafbaarstelling voor kinderdoding achterhaald is. Kindermoordzaken zouden in de toekomst moeten worden ondergebracht bij ontoerekeningsvatbaarheid. Een psychiatrische stoornis die na de bevalling ontstaat mag in beginsel niet worden onderscheiden van andere psychische stoornissen.³⁰⁶ Dit argument wordt ontkracht door een beroep te doen op de mildere straftoepassing die het wetsartikel kindermoord met zich meebrengt. Kindermoordzaken hebben een uniek karakter gelet op de verhouding tussen de dader en het slachtoffer. Daar komt bij dat er

³⁰² Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.33.

³⁰³ Mason, *The Journal of Criminal Law* 2021, p. 454.

³⁰⁴ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.40.

³⁰⁵ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.41.

³⁰⁶ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.16; §8.18 & §8.35.

een verband bestaat tussen de bevalling en het ontstaan van een psychische stoornis. Dit rechtvaardigt een mildere strafoplegging.³⁰⁷ Wanneer kindermoord wordt ondergebracht bij ontoerekeningsvatbaarheid, betekent dit dat de verdachte terecht staat voor moord. Anders kan de verdachte geen beroep doen op ontoerekeningsvatbaarheid. De delictsomschrijving moord kan een hevige impact hebben op de moeder die terechtstaat en al dan niet lijdt aan een psychische stoornis. Door kindermoord als strafvermindingsgrond op te nemen in de wet, wordt voorkomen dat een verdenking voor moord en de daarbij behorende hoge straf onnodig veel stress bij de moeder veroorzaakt. Deze bijkomende processuele straf die gevolgen heeft voor de emotionele gemoedstoestand van de moeder wordt niet passend geacht.³⁰⁸ Daarnaast levert het onderbrengen van kindermoord bij ontoerekeningsvatbaarheid procedurele problemen op met betrekking tot de bewijslast. Het is lastig om de aanwezigheid van een psychische stoornis tijdens de bevalling aan te tonen. Infanticidezaken vereisen speciale verdediging, omdat de schuld van de moeder in deze zaken erg laag is.³⁰⁹ De Law Commission komt daarom tot de conclusie dat een afzonderlijke strafbaarstelling voor kindermoord noodzakelijk wordt geacht, tenzij ontoerekeningsvatbaarheid zodanig wordt gewijzigd dat kindermoord onder deze strafuitsluitingsgrond wordt beschermd. Tot die tijd is ervoor gekozen om de strafbaarstelling kindermoord in de wet te behouden zonder wijzigingen door te voeren.³¹⁰ Volgens de Law Commission is het onmogelijk een milde behandeling voor de verdachte te waarborgen zonder een beroep te doen op een specifieke wettelijke bepaling. Er wordt bovendien sterk getwijfeld of de milde veroordelingspraktijk wordt voortgezet wanneer kindermoord wordt afgeschaft en wordt onderbracht onder ontoerekeningsvatbaarheid.³¹¹

4.5 Infanticide in de strafrechtpraktijk

4.5.1 De Kai-Whitewind-zaak

De Kai-Whitewind-zaak is een spraakmakende zaak in Engeland geweest, omdat de Infanticide Act 1938 tijdens het hoger beroep aan bod kwam, zonder dat de verdediging of de aanklager hier in eerste aanleg een beroep op had gedaan.³¹² In deze zaak had de vrouwelijke verdachte hoger beroep ingesteld tegen een veroordeling voor de moord op haar drie maanden oude baby. Zij had de moord gedurende het strafproces ontkend en zij voerde aan dat haar baby door een natuurlijke doodsoorzaak was komen te overlijden.³¹³ Na de geboorte van haar kind is de moeder depressief geraakt. Hier heeft zij geen medicijnen voor gebruikt, omdat zij borstvoeding gaf en bang was voor

³⁰⁷ Howard, *The Journal of Criminal Law* 2018, p. 470-471.

³⁰⁸ Howard, *The Journal of Criminal Law* 2018, p. 470-471.

³⁰⁹ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.37.

³¹⁰ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.19.

³¹¹ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, §8.1-8.57.

³¹² R. v. Kai-Whitewind 2005, EWCA Crim 1902, §133-140.

³¹³ R. v. Kai-Whitewind 2005, EWCA Crim 1902, §133.

wat dit voor haar kind zou betekenen. In een korte periode is de zorg van haar kind naar de moeder van verdachte overgedragen. Zij is op dat moment gestopt met het geven van borstvoeding. Dit is van invloed geweest op het hechtingsproces tussen moeder en kind. Doordat de moeder na de geboorte van haar kind depressief is geraakt, heeft dit het ontstaan van een emotionele band tussen moeder en kind verhinderd. Daardoor kan niet worden gesproken van een succesvol hechtingsproces. Dit heeft er uiteindelijk in geresulteerd dat de moeder haar kind heeft gedood.³¹⁴ In deze rechtszaak gaat het om de vraag of de afwezigheid van de band met haar kind ertoe heeft geleid dat zij is overgegaan tot kindermoord.³¹⁵ Deze feiten en omstandigheden waren voor de Court of Appeal aanleiding om te onderzoeken of de kindermoordwetgeving wellicht van toepassing moest worden verklaard.³¹⁶ De Court of Appeal uitte daarnaast bezorgdheid over de kwestie dat de moeder de moord vervolgens volledig ontkende. Zij kon zich niet herinneren dat zij haar kind had vermoord. Het is denkbaar dat de mentale toestand van de moeder zodanig verstoord was, waardoor zij geen herinneringen heeft aan de moord. Dit sluit aan bij het wetenschappelijk onderzoek naar een kinderdoder, waarin is aangetoond dat het emotionele aspect bij de kinderdoder is verstoord. De emotionele verstoring en het geheugenverlies kunnen worden verklaard doordat de moeder emotioneel van streek was door wat ze had gedaan. Een schuldgevoel kan mogelijk ook meespelen. De veroordeling heeft immers ook gevolgen voor haar andere kinderen. Dit zijn echter factoren die kunnen meewegen bij het ontstaan van de verstoorde gemoedstoestand bij de vrouw, maar het is daarbij moeilijk om psychiatrisch bewijs aan te voeren. Dat het voor de verdediging moeilijk kan zijn om psychiatrisch bewijs aan te leveren, betekent niet automatisch dat een verstoord gemoedstoestand niet door de rechter wordt aangenomen. De enkele ontkenning van de moord kan juist wijzen op een verstoord gemoedstoestand, waardoor deze grond alsnog wordt aangenomen.³¹⁷ De Kai-Whitewind-zaak toont aan dat het moeizaam kan zijn om tot een overtuigende bewezenverklaring voor kindermoord te komen, omdat psychische klachten de kern van de verstoord gemoedstoestand vormen. Deze psychische klachten werken intern en zijn naar de buitenwereld vrijwel nooit zichtbaar.³¹⁸

Naar aanleiding van de Kai-Whitewind-zaak komt een van de rechters tot de conclusie dat de kindermoordwetgeving onbevredigend en verouderd is. De rechter vindt dat het niet kunnen herinneren van de kinderdoding, duidt op een verstoring van de mentale gemoedstoestand van de vrouw. De andere rechters vinden daarentegen dat de vrouw een beroep kan doen op ontoerekeningsvatbaarheid. Om hier een rechtsgeldig beroep op te kunnen doen, is een duidelijker

³¹⁴ R. v. Kai-Whitewind 2005, EWCA Crim 1902, §133.

³¹⁵ R. v. Kai-Whitewind 2005, EWCA Crim 1902, §139.

³¹⁶ R. v. Kai-Whitewind 2005, EWCA Crim 1902.

³¹⁷ R. v. Kai-Whitewind 2005, EWCA Crim 1902, §139.

³¹⁸ Loughman, *Oxford Journal of Legal Studies* 2012, p. 686.

onderscheid nodig tussen ontoerekeningsvatbaarheid en kindermoord.³¹⁹ De rechter acht een herziening van de Infanticide Act daarom op zijn plaats.³²⁰

4.5.2 Rechtspraakanalyse

De strafrechter krijgt de laatste jaren nauwelijks meer te maken met rechtszaken waarbij een beroep wordt gedaan op de Infanticide Act 1938.³²¹ Uit de rechtspraak blijkt dat de rechter in de afgelopen vijf jaar slechts drie vrouwen heeft veroordeeld voor het delict kindermoord. In plaats daarvan worden andere strafbare feiten aan de vrouw ten laste gelegd. Voorbeelden hiervan zijn moord, doodslag, het verzwijgen van de geboorte, het voorkomen van een begrafenis, het uitlokken van een miskraam en kindermishandeling.³²² Net zoals in Nederland worden in Engeland dus andere strafbare feiten gebruikt om de kinderdoder te bestraffen. Gelet op deze juridische ontwikkelingen is het redelijk om de vraag te stellen of we voor deze relatief kleine groep vrouwen nog een specifieke strafbaarstelling nodig hebben. Om deze vraag te beantwoorden moet worden gekeken naar het doel van de Infanticide Act en de delicten die nu als alternatief voor de kindermoordwetgeving worden gebruikt. De Infanticide Act is tot stand gekomen met als doel de kwetsbare vrouw bescherming te bieden in de vorm van een strafvermindingsgrond. Moord, doodslag, het verzwijgen van de geboorte, het voorkomen van een begrafenis, het uitlokken van een miskraam en kindermishandeling bieden de vrouw in beginsel geen bescherming. Het is de vraag of de strafrechtelijke reacties op zaken waarin een vrouw wordt verdacht van kinderdoding geschikt zijn voor het beoogde doel. Op dit moment wordt in Engeland onderzoek verricht naar de toepasbaarheid van de Infanticide Act. Daarbij wordt onderzocht of kan worden gerechtvaardigd dat een moeder die wordt veroordeeld voor kindermoord geen gevangenisstraf opgelegd krijgt, terwijl een moeder waarbij een beroep op kindermoord niet slaagt, wordt veroordeeld tot maximaal twintig jaar gevangenisstraf. In dat laatste geval wordt de moeder dus veroordeeld voor gewone moord in plaats van kindermoord.³²³ De moeder kan bij een verdenking van moord wel een beroep doen op ontoerekeningsvatbaarheid als strafvermindingsgrond. Daar wordt in de volgende paragraaf nader op in gegaan.

³¹⁹ Loughman, *Oxford Journal of Legal Studies* 2012, p. 685-687.

³²⁰ R. v. Kai-Whitewind 2005, EWCA Crim 1902, §137-139.

³²¹ Milne, *Counsel Magazine* 2022.

³²² Milne, *New Law Journal* 2022, p. 21.

³²³ Milne, *New Law Journal* 2022, p. 21.

4.6 Ontoerekeningsvatbaarheid in Engeland

4.6.1 Kindermoord vs. ontoerekeningsvatbaarheid

Zoals reeds besproken werd tijdens de herziening van de Infanticide Act in 2006 ontoerekeningsvatbaarheid als alternatief voor de Infanticide Act naar voren gebracht.³²⁴ De vereisten voor kindermoord en ontoerekeningsvatbaarheid verschillen op meerdere aspecten van elkaar. Deze verschillen hebben onder meer betrekking op de vereiste abnormale gemoedstoestanden en de groep die een beroep op deze bepalingen kan doen. Kindermoord is strikt beperkt tot de biologische moeder die haar kind van het leven beroofd, terwijl ontoerekeningsvatbaarheid een dergelijke afbakening niet kent.³²⁵ Ondanks deze verschillen bestaat er ook een overeenkomst tussen deze twee delicten. In 1975 stonden deze twee delicten al ter discussie in het 'Butler Report on Mentally Abnormal Offenders'.³²⁶ Een aparte strafbaarstelling voor kindermoord werd niet nodig geacht, indien de verdediging een succesvol beroep zou kunnen doen op ontoerekeningsvatbaarheid bij een verdenking voor moord. Daarbij is het noodzakelijk dat de verstoorde gemoedstoestand van de moeder als een van de bestanddelen van ontoerekeningsvatbaarheid kan worden gekwalificeerd.³²⁷ Om dit te bewerkstelligen is het nodig om een wijziging in het wetsartikel ontoerekeningsvatbaarheid toe te passen.

4.6.2 De betekenis van de 'insanity defence'

Sinds de inwerkingtreding van de Homicide Act in 1957 is het aantal moorden op kinderen onder de één jaar oud gelijk gebleven, maar is een daling opgetreden in het aantal veroordelingen voor kindermoord. Deze daling is het gevolg van de invoering van de Homicide Act, omdat deze Act voorziet in een strafbaarstelling voor moord, waarbij tegelijkertijd een beroep kan worden gedaan op ontoerekeningsvatbaarheid.³²⁸ Ontoerekeningsvatbaarheid is opgenomen in artikel 2(1) van de Homicide Act 1957.³²⁹ Een succesvol beroep op verminderde toerekenbaarheid reduceert moord naar doodslag.³³⁰ Deze verdedigingsgrond vermindert de strafrechtelijke aansprakelijkheid van de verdachte die terechtstaat. Bij het eindoordeel kan de rechter tot de conclusie komen dat sprake is van gedeeltelijke of volledige ontoerekeningsvatbaarheid. Beide termen hebben dezelfde gevolgstrekking, omdat Engeland geen verschillende gradaties van ontoerekeningsvatbaarheid

³²⁴ Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006.

³²⁵ Mackay, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, appendix D, p. 193.

³²⁶ Committee on Mentally Abnormal Offenders (Butler Report), Cmnd 6244, 1975.

³²⁷ Committee on Mentally Abnormal Offenders (Butler Report), Cmnd 6244, 1975, §19.27.

³²⁸ Marks en Kumar, *Medicine, Science and the Law* 1993, Vol. 33, No. 4, p. 337.

³²⁹ Homicide Act 1957, Section 2(1).

³³⁰ Mackay, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, appendix D, p. 192.

kent.³³¹ Het uitspreken van ontoerekeningsvatbaarheid ziet echter niet op het volledig vrijwaren van de strafrechtelijke aansprakelijkheid.³³²

Voor de kwalificatie van een misdrijf zijn twee basisvoorwaarden van belang, namelijk de *actus rea* en de *mens rea*. De *actus rea* heeft betrekking op de criminele handeling en de *mens rea* ziet op de intentie waaruit de handeling is verricht.³³³ Bij een geslaagd beroep op ontoerekeningsvatbaarheid wordt de *mens rea* weggenomen.³³⁴ Het Engelse rechtssysteem kent twee vormen van ontoerekeningsvatbaarheid, te weten ontoerekenbaar ten tijde van het strafbaar feit en ontoerekenbaar gedurende de rechtszitting. Ontoerekenbaar ten tijde van het strafbaar feit is vergelijkbaar met de Nederlandse regeling zoals opgenomen in artikel 39 Sr. De Engelse wetgever refereert bij deze tweede vorm van ontoerekenbaarheid naar de verdachte die tijdens het strafproces ontoerekeningsvatbaar is of wordt.³³⁵ Ontoerekenbaar gedurende de rechtszitting kent het Nederlandse rechtstelsel niet in deze vorm. In Nederland wordt vervolging alleen geschorst als de verdachte vanwege zijn of haar psychische stoornis niet in staat wordt geacht om de strekking van de vervolging te begrijpen.³³⁶ Naast deze twee vormen van ontoerekeningsvatbaarheid wordt onderscheid gemaakt tussen wilsvrijheid en intentie. De wilsvrijheid van een persoon is gekoppeld aan het vermogen om gecontroleerde gedragingen uit te voeren en daarmee samenhangende consequenties in te schatten. De intentie ziet op de consequenties die uit het gedrag van een persoon voortvloeien. Het gaat daarbij om het beoogde gevolg dat al dan niet is ingetreden.³³⁷

4.6.3 De *Hadfield's* en *M'Naghten*-zaak

De huidige regeling voor ontoerekeningsvatbaarheid is mede vormgegeven door toonaangevende uitspraken uit 1800, zoals de *Hadfield's* zaak en de *M'Naghten* zaak.³³⁸ In de *Hadfield's* zaak werd ontoerekeningsvatbaarheid aangenomen, waardoor de verdachte in beginsel zou worden vrijgesproken. Dit achtte de rechter niet wenselijk in het belang van de samenleving. Het betrof volgens de rechter immers een gevaarlijk en krankzinnig persoon. Dit stond vrijlating van verdachte, ondanks een vrijspraak, in de weg. In navolging op deze rechtszaak besliste het parlement dat de rechter in deze zaak wenselijk had gereageerd door verdachte een vrijheidsbenemende straf op te leggen. Het parlement wilde voorkomen dat verdachten, die op basis van ontoerekeningsvatbaarheid werden vrijgesproken, zouden worden vrijgelaten. Het stond rechters toentertijd vrij om anders te beslissen dan de rechter in de *Hadfield* zaak had gedaan.³³⁹

³³¹ Moran 1985, p. 38.

³³² Homicide Act 1957, Section 2.

³³³ Gross 1985, p. 100.

³³⁴ White 1985, p. 49.

³³⁵ White 1985, p. 49.

³³⁶ Art. 16 Sv.

³³⁷ White 1985, p. 49.

³³⁸ R. v Hadfield, (1800); *M'Naghtens case*, 8 Eng. Rep. 718 (1843); Moran 1985, p. 32.

³³⁹ Moran 1985, p. 35.

In 1800 werd de Criminal Lunatics Act ingevoerd en hierdoor kon een betrokkene die wegens ontoerekeningsvatbaarheid werd vrijgesproken, voortaan automatisch voor onbepaalde tijd in detentie worden geplaatst.³⁴⁰ De M'Naghten zaak verscherpte de beoordeling met betrekking tot het aannemen van ontoerekeningsvatbaarheid. Om een beroep op ontoerekenbaarheid te onderbouwen moet uit de bewijsmiddelen naar voren komen dat de beschuldigde ten tijde van het plegen van het delict aan een waanvoorstelling leed. Deze waanvoorstelling moet zijn veroorzaakt door een psychische stoornis. Deze psychische stoornis moet vervolgens dermate ernstig van aard zijn dat een persoon niet wist wat hij/zij deed. Het gaat erom dat betrokkene niet inziet dat wat hij/zij deed verkeerd was. Vanaf de invoering van de M'Naghten-regel is het vaststellen van de ernst van de psychische stoornis noodzakelijk om tot ontoerekeningsvatbaarheid te komen.³⁴¹ Deze strengere interpretatie zorgt dat slechts de meest krankzinnigen een geslaagd beroep op ontoerekeningsvatbaarheid kunnen doen. Een verweer dat ziet op drang waartegen de betrokkene geen weerstand kon bieden, valt niet binnen de bestanddelen van ontoerekeningsvatbaarheid.³⁴²

4.7 Conclusie

In Engeland wordt in plaats van neonaticide de term infanticide gebruikt. Infanticide ziet op de kinderdoding van een kind ouder dan één dag, maar jonger dan één jaar. Kindermoord en kinderdoodslag worden sinds de invoering van de Infanticide Act 1922 allebei gekwalificeerd als infanticide. Zowel op kindermoord als op kinderdoodslag staat dezelfde maximale gevangenisstraf, namelijk levenslang. Door de jaren heen is de infanticidewetgeving enkele keren aangepast, omdat in de praktijk onder andere bleek dat niet voldoende duidelijk was hoe oud het slachtoffer mocht zijn om onder deze speciale wetgeving te passen. Dit heeft in 1938 geleid tot een wetwijziging. Sindsdien is infanticide strafbaar gesteld in de Infanticide Act 1938. Net zoals bij de Nederlandse strafbaarstellingen staat de bijzondere gemoedstoestand van de moeder centraal en is dit een strafverminderende factor ter bescherming van de kwetsbare vrouw. Tegenwoordig worden ook andere strafbare feiten, zoals moord en doodslag, gebruikt om de vrouwelijke kinderdoder strafbaar te stellen. De Engelse strafrechter krijgt de laatste jaren nauwelijks meer te maken met rechtszaken waarbij kinderdoding is opgenomen in de tenlastelegging. Net zoals in Nederland worden in Engeland andere strafbare feiten gebruikt om de kinderdoder te bestraffen. Daarmee treedt de strafvermindingsgrond ontoerekeningsvatbaarheid naar de voorgrond. Dit kwam in een herziening van de Infanticide Act in 2006 aan bod. In de wetenschappelijke literatuur wordt geopperd om kinderdodingzaken in de toekomst onder te brengen bij de strafuitsluitingsgrond ontoerekeningsvatbaarheid. Dit is echter niet wenselijk. Kinderdodingzaken hebben een uniek karakter, waardoor een mildere strafoplegging wordt gerechtvaardigd. Daar komt bij dat het, net

³⁴⁰ Moran 1985 (2), p. 489.

³⁴¹ M'Naghtens case, 8 Eng. Rep. 718 (1843).

³⁴² White 1985, p. 46-47.

zoals in Nederland, moeilijk is om het bestaan van een psychische stoornis ten tijde van de bevalling te bewijzen. Tot slot is het maar de vraag of de milde veroordelingspraktijk wordt voortgezet wanneer kindermoord wordt geschrapt en in plaats daarvan wordt ondergebracht onder ontoerekeningsvatbaarheid.

Hoofdstuk 5: Conclusie

In deze masterscriptie is onderzoek verricht naar de ratio van de wettelijke bepalingen 290 en 291 Sr. Daarvoor is onder meer gekeken hoe de rechter de geprivilegieerde delicten ter terechtzitting uitlegt en of aansluiting bij bestaande strafuitsluitingsgronden mogelijk is. Tevens is onderzocht welke lessen uit de Infanticide Act 1938 kunnen worden getrokken. Ondanks het feit dat kindermoord en kinderdoodslag alweer jaren geleden in het Wetboek van Strafrecht zijn opgenomen, zijn deze wettelijke strafbepalingen nooit herzien of gewijzigd. Dat terwijl de strafrechter tegenwoordig alternatieven gebruikt om de vrouwelijke kinderdoder te bestraffen. Daarnaast kijkt de samenleving inmiddels anders naar neonaticide. Hierdoor kan men zich afvragen of de geprivilegieerde delicten nog actueel zijn en zo ja, of een aparte strafbaarstelling nodig wordt geacht. In dit laatste hoofdstuk wordt de conclusie van het onderzoek besproken.

Uit de ontstaansgeschiedenis van neonaticide blijkt dat babydoding een begrip van alle tijden is. Oorspronkelijk had de wetgever geen aandacht voor verzachtende omstandigheden, maar daar kwam met de invoering van het Wetboek van Strafrecht verandering in. Sindsdien is neonaticide strafbaar gesteld in de wetsartikelen 290 en 291 Sr en worden deze bepalingen aangeduid als geprivilegieerde delicten. Deze delicten onderscheiden zich van gewone moord en doodslag, doordat bij kindermoord en kinderdoodslag de bijzondere gemoedstoestand van de moeder in de delictsomschrijving is verdisconteerd en dit tot strafvermindering leidt. Bij de beoordeling van de bijzondere gemoedstoestand staat het veronderstelde motief voor de babydoding centraal, namelijk vrees voor ontdekking van de bevalling. Deze vrees heeft als gevolg dat de moeder zich gedwongen ziet om haar pasgeborene van het leven te beroven. Het is niet relevant onder welke omstandigheden deze vrees is ontstaan. De wetgever heeft bepaald dat de rechter dit begrip subjectief mag invullen. De aanwezige angst hoeft niet objectief reëel te zijn. Mijns inziens zorgt deze subjectieve invulling ervoor dat de verstoorde psyche van de moeder in lijn met de ratio van de geprivilegieerde delicten wordt beschermd. De reden waarom een moeder overgaat tot het plegen van neonaticide is niet van doorslaggevend belang bij het vaststellen van de angst voor ontdekking. In plaats daarvan ligt de nadruk op biologische factoren die van invloed zijn op het strafbaar feit, te weten de verstoorde gemoedstoestand waardoor de moeder haar zwangerschap bewust voor haar omgeving verzwijgt.

Hoewel de geprivilegieerde delicten na 1886 niet zijn herzien of gewijzigd, worden de delicten naar mijn mening in lijn met de veranderende samenleving toegepast. Door de jaren heen zijn de sociale omstandigheden waaronder een moeder overgaat tot neonaticide veranderd. Zo speelde bij een neonaticidepleger uit de achttiende eeuw vooral de ongunstige sociale omstandigheden mee, waardoor zij zich uiteindelijk genoodzaakt zag om over te gaan op neonaticide. Toch heeft dit niet tot gevolg dat de toepassing van de geprivilegieerde delicten zich beperkt tot gevallen waarin

sprake is van ongunstige sociale omstandigheden. Door deze bredere toepassing zijn de geprivilegieerde delicten ook in de huidige samenleving toepasbaar.

Een analyse van de rechtspraak toont verder aan dat ingeval kindermoord of kinderdoodslag niet bewezen kan worden verklaard, de rechter naar alternatieven kijkt die subsidiair zijn opgenomen in de tenlastelegging. Hiervoor is vereist dat de officier van justitie niet alleen kindermoord en/of kinderdoodslag ten laste heeft gelegd. Dit is uiteraard niet altijd het geval, maar in de praktijk blijkt dat de officier van justitie vaak andere wetsartikelen opneemt in de tenlastelegging om straffeloosheid tegen te gaan. Naar mijn mening komen de artikelen 255 en 259 Sr het meest overeen met de artikelen 290 en 291 Sr. Dit komt doordat bij het in hulpeloze toestand laten van de baby (art. 255 Sr) de eenzaamheid van de bevalling meeweegt. Dit heeft betrekking op de psyche van de moeder. Hetzelfde geldt voor het te vondeling leggen (art. 259 Sr). In dit wetsartikel is de vrees voor ontdekking van de bevalling bovendien opgenomen in de delictomschrijving. Om die reden verdient het strafbaar stellen van de vrouwelijke kinderdoder middels de artikelen 255 en 259 Sr de voorkeur, indien kindermoord en kinderdoodslag niet bewezen kunnen worden verklaard.

Bekend is dat een neonaticidepleger in veel gevallen lijdt aan een psychische stoornis, waardoor aansluiting is gezocht bij ontoerekeningsvatbaarheid (art. 39 Sr) en psychische overmacht (art. 40 Sr). Voor een geslaagd beroep op ontoerekeningsvatbaarheid is vereist dat de verdachte aan een psychische stoornis lijdt. Wanneer neonaticide wordt vermoed, zijn er twee bewijsproblemen bij het vaststellen van een psychische stoornis. Het eerste bewijsprobleem ziet op de vraag of de psychische klachten al voor de kinderdoding aanwezig waren of dat deze klachten pas na de kinderdoding zijn ontstaan. Het tweede bewijsprobleem ziet op de verstoorde psyche van de vrouw. Doordat neonaticideplegers voorafgaand aan de kinderdoding weinig tot geen psychopathologie vertonen, is het lastig om de aanwezigheid van een psychologische stoornis met bewijsmiddelen te onderbouwen. Dit proces wordt bemoeilijkt wanneer de neonaticidepleger aanzienlijke delen van de gebeurtenissen kwijt is. Het is naar mijn mening oneerlijk om het vergeten van gebeurtenissen in het nadeel van de neonaticidepleger mee te laten wegen. Het vergeten van de kinderdoding duidt namelijk op een kenmerkende factor van neonaticide, meer specifiek het loochenen van de zwangerschap.

Neonaticide wordt ook gekenmerkt door de aanwezigheid van de vrees voor ontdekking van de bevalling. Deze vrees ontstaat door de verstoorde gemoedstoestand van de moeder. De verstoorde gemoedstoestand betekent niet dat de moeder aan een psychische stoornis lijdt. De omstandigheid dat de moeder niet aan een psychische stoornis lijdt, levert problemen op als de vrouw een beroep wil doen op ontoerekeningsvatbaarheid. Dan moet er namelijk wel sprake zijn van een stoornis. De strafuitsluitingsgrond ontoerekeningsvatbaarheid houdt vooralsnog geen rekening met de moeder die door haar verstoorde gemoedstoestand uit angst haar kindje van het leven beroofd. Dit wordt binnen de psychologie immers niet als een psychische stoornis

gekwalificeerd. Momenteel biedt artikel 39 Sr dus geen rechtsgrond om de vrouw wiens psyche door de zwangerschap is verstoord te beschermen. Ook een beroep op psychische overmacht heeft een kleine kans van slagen. Een neonaticideverdachte heeft de mogelijkheid om keuzes te maken, zij is immers negen maanden zwanger. Dat zij mogelijkwijs aan een stoornis lijdt, wordt niet meegewogen. De aanwezigheid van een psychische stoornis is immers geen beslissend element voor het vaststellen van psychische overmacht.

Indien de geprivilegieerde delicten uit het Wetboek van Strafrecht worden gehaald, biedt de vrees voor ontdekking van de bevalling niet langer een strafvermindingsgrond waar de neonaticidepleger een beroep op kan doen. Zowel ontoerekeningsvatbaarheid als psychische overmacht bieden momenteel onvoldoende aanknopingspunten om de geprivilegieerde delicten te ondervangen. De rechter kan dergelijke omstandigheden meewegen waardoor de verdachte strafvermindering toekomt, maar het strafrecht biedt dan niet langer concrete gronden waar de neonaticidepleger een beroep op kan doen. Deze situatie acht ik niet wenselijk.

Nederland is niet het enige land dat speciale wetgeving voor kinderdoding kent. In de literatuur wordt Engeland als klassiek voorbeeld voor strafbaarstelling van kinderdoders gezien. In tegenstelling tot de Nederlandse wet kent de Engelse wet een ruimere betekenis aan het slachtoffer toe. De Engelse wetgever heeft kinderdoding gericht tegen een kind van maximaal twaalf maanden strafbaar gesteld, waardoor sprake is van infanticide en niet van neonaticide. De wetgever heeft hiermee beoogt dat een grotere groep slachtoffers onder deze Infanticide Act kan worden gekwalificeerd. Uit wetenschappelijk onderzoek komt daarnaast naar voren dat een postpartumdepressie langer dan vierentwintig uur doorwerkt. De Nederlandse wetgever kan hier een voorbeeld aan nemen. Op die manier wordt het merendeel van de kinderdodingen gerelateerd aan een postpartumdepressie meegenomen. Dit heeft als gevolg dat een brede groep neonaticideplegers door de wet worden beschermd.

Net zoals in Nederland stond ontoerekeningsvatbaarheid als alternatief ter discussie. Hieruit kan een soortgelijke conclusie worden getrokken. De 'insanity defence' biedt onvoldoende aanknopingspunten om de bijzondere gemoedstoestand van de moeder te ondervangen. De Law Commission is bovendien van mening dat de bijzondere gemoedstoestand van de moeder die voor of na de bevalling ontstaat, een aparte strafbaarstelling verdient.

Alles overwegende vind ik het meer verdedigbaar dat de strafbaarstellingen kindermoord en kinderdoodslag worden behouden. Neonaticidezaken hebben een uniek karakter gelet op de verhouding tussen de dader en het slachtoffer. De bijzondere gemoedstoestand van de moeder verdient een afzonderlijke plaats in het strafrecht, omdat de ratio nog steeds wordt onderschreven. Op die manier wordt recht gedaan aan de kwetsbare positie van de neonaticidepleger.

De onderzoeksbevindingen geven aanleiding tot het formuleren van enkele aandachtspunten. De officier van justitie kan in overweging nemen om kindermoord en/of kinderdoodslag bij een

verdenking van neonaticide altijd primair op te nemen in de tenlastelegging. Dood door schuld en het verbergen van een (baby)lijkje duiden namelijk niet op een vermoeden van neonaticide, waardoor de ernst van het delict niet wordt onderschreven. Alternatieve wetsartikelen kunnen subsidiair in de tenlastelegging worden opgenomen. De wetgever kan in overweging nemen om de leeftijd van de groep neonaticideslachtoffers te vergroten, waardoor de neonaticidepleger met een postpartumdepressie (meer) bescherming toekomt. Aangezien wetenschappelijk onderzoek aantoont dat de meeste postpartumdepressies zich in de eerste drie maanden na de geboorte uiten, volstaat levensberoving jegens een kind dat maximaal drie maanden oud is. Tot slot kan de rechter in overweging nemen om bij het verwerpen van een beroep op ontoerekeningsvatbaarheid wegens drank- en drugsgebruik, het unieke karakter van neonaticide mee te wegen bij de strafbaarheid van verdachte.

Literatuurlijst

Baker, *Journal of Mental Science* 1902

J. Baker, 'The Female Criminal Lunatics', *Journal of Mental Science* 1902, 13.

Bartholomew & Bonnici, 1965

A Bartholomew & A. Bonnici, 'Infanticide: a statutory offence', *Medical Journal of Australia*, afl. 2, p. 1018-1021.

Bijlsma, *DD* 2011/44

J. Bijlsma, 'Drank, drugs en culpa. Zelfintoxicatie en culpa in causa: pleidooi voor een voorzienbaarheidseis', *DD* 2011/44.

Brants en Koenraadt 1998, p. 542-564

C.H. Brants en F. Koenraadt, 'Criminaliteit en media-hype: Een terugblik op de publieke beeldvorming rond kindermoord', *DD* 1998, afl. 6, p. 542-564.

Brockington 1996

I. Brockington, *Motherhood and Mental Health*, New-York: Oxford University Press 1996.

Cleiren 2023

C.P.M. Cleiren, 'Commentaar op art. 290 & 291 Sr', in: C.P.M. Cleiren e.a. (red.), *Tekst en Commentaar Strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2023 (boek en online).

Coke 1681

E. Coke, *The fourth part of the institutes of the laws of England: Concerning the jurisdiction of courts* (6th ed.), London: W. Rawlins 1681.

Ermers, *Spiegel Historiae* 1995

J. Ermers, 'Kindermoord in de 19^e eeuw', *Spiegel Historiae*, 1995, 30, 6, p. 251-255.

Friedman, Heneghan & Rosenthal, *Psychosomatics*, p. 117-122

S. H. Friedman, A. Heneghan & M. Rosenthal, 'Characteristics of Women Who Deny or Conceal Pregnancy', *Psychosomatics* 2007, volume 48, issue 2, p. 117-122.

Gommer & Broers, *Strafblad* 2014, 12(3)

H. Gommer & E.J.M.F.C. Broers, '37. De rechtsgeschiedenis van babydoding in evolutionair perspectief', *Strafblad* 2014, 12(3).

Gross 1985

H. Gross, *Justice and the Insanity Defence*, *The Annals*, vol. 477, January 1985, p. 96-103.

Hullu, de, Materieel Strafrecht

J. De Hullu, *Materieel Strafrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2021.

Howard

H. Howard, 'The Offence/Defence of Infanticide: A View from Two Perspectives', *The Journal of Criminal Law* 2018, volume 82, issue 6, p. 470-481.

Huisman en Van der Woude 1988, p. 37-62

G. Huisman en S. Van der Woude, 'Vrouwensch Vrouwensch, hoe bistu hier toe gekoomen? Kindermoord in Friesland in de periode 1700-1811', in: C. Boschma, P. H. Breuker, W. Dolk, S. ten Hoeve, J. J. Huizinga, L. G. Jansma, H. Kingmans & J. A. Mol, *De Vrije Fries: Jaarboek 1988*, Leeuwarden: De Handelsdrukkerij van 1874, p. 37-62.

Koenraadt 2003, p. 201-226

F. Koenraadt, 'Doding van een pasgeborene – een verborgen delict', in: T. I. Oei en M. S. Groenhuijsen, *Actuele ontwikkelingen in de forensische psychiatrie*, Deventer: Wolters Kluwer Nederland B.V. 2003, p. 201-226.

Koenraadt en Liem 2007, p. 482-493

F. Koenraadt en M. Liem, 'Homicide-suicide in the Netherlands: A study of newspaper reports, 1992-2005', *The Journal of Forensic Psychiatry & Psychology* 2007, afl.18(4), p. 482-493.

Kumar, Marks, Wieck (et al), *Biological Psychiatry* 1997, 42(1), p. 130

R. Kumar, M. N. Marks, A. Wieck (et al), 'Neuroendocrine Mechanisms in Postpartum Psychosis and Postnatal Depression', *Biological Psychiatry* 1997, 42(1), p. 130.

Liem & Haarhuis, *Tijdschrift voor Veiligheid* 2015, p. 56

M. Liem & S. Haarhuis, 'De epidemiologie van kinderdoding in Nederland, 2009-2014', *Tijdschrift voor Veiligheid* 2015, afl. 14, p. 56.

Loughman, *Oxford Journal of Legal Studies* 2012

A. Loughman, 'The 'Strange' Case of the Infanticide Doctrine', *Oxford Journal of Legal Studies* 2012, Vol. 32, No. 4, p. 685-711.

Mackay, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006, appendix D

R. D. Mackay, 'Appendix D: Infanticide and Related Diminished Responsibility Manslaughters: An Empirical Study' in: Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006.

Marks en Kumar, *Medicine, Science and the Law* 1993, Vol. 33, No. 4

M. N. Marks en R. Kumar, 'Infanticide in England and Wales', *Medicine, Science and the Law* 1993, Vol. 33, No. 4, p. 329-339.

Mason, *The Journal of Criminal Law* 2021

Mason, 'The Myth of Madness: Murderous Mothers and Maternal Infanticide', *The Journal of Criminal Law* 2021, volume 85, issue 6, p. 415-484.

Milne 2017

E. Milne, *Suspicious perinatal death and the law: criminalising mothers who do not conform*, University of Essex 2017.

Milne 2018

E. Milne, *Criminalising Neonaticide: Reflections on Law and Practice in England and Wales*, in: E. Milne, N. South, K. Brennan and J. Turton (eds), *Women and the Criminal Justice System: Failing Victims and Offenders?*, London: Palgrave 2018, p. 95-117.

Milne, *Counsel Magazine* 2022

E. Milne, '100 years of the Infanticide Act', *Counsel Magazine* 2022, issue December 2022.

Milne, *New Law Journal* 2022, p. 21

E. Milne, 'Infanticide: is the law fit for purpose?', *New Law Journal* 2022, p. 21.

Milner 2000

L. S. Milner, *Hardness of Heart/Hardness of Life. The Stain of Human Infanticide*, Lanham, MD: University Press of America 2000.

Meynen en Bijlsma 2022

G. Meynen en J. Bijlsma, 'Culpability and Accountability: The Insanity Defense', in: C. Garofalo en J. Sijtsema *Clinical Forensic Psychology: Introductory Perspectives on Offending*, Switzerland: Pelgrave Macmillan 2022, p. 555-566.

Motz 2001

A Motz, *The Psychology of Female Violence: Crimes Against the Body*, Oxfordshire: Taylor & Francis Ltd 2001.

Moran 1985

R. Moran, *The Modern Foundation for the Insanity Defense: The Case of James Hadfield (1800) and Daniel McNaughtan (1843)*, *The Annals*, vol. 477, January 1985, p. 31-42.

Moran 1985 (2)

R. Moran, *The Origin of Insanity as a Special Verdict: The Trial for Treason of James Hadfield (1800)*, *Law and Society Review*, Vol. 19, No. 3, 1985, p. 487-519.

Obladen 2016a, p. 170-176

M. Obladen, 'From Crime to Disease: Laws on Infanticide in the Modern Era', *Neonatology*, 109 2016, p. 170-176.

Ormerod en Laird, p. 559

D. Ormerod & K. Laird, *Smith and Hogan's Criminal Law (14th ed.)*, Oxford: Oxford University Press 2015.

Porter en Gavin, Trauma, Violence & Abuse 2010

T. Porter en H. Gavin, 'Infanticide and Neonaticide: A Review of 40 years of Research Literature on Incidence and Causes', *Trauma, Violence & Abuse* 2010, 11(3).

Putkonen, Weizmann-Henelius, Collander (et al), Archives of Women's Mental Health 2007

H. Putkonen, G. Weizmann-Henelius, J. Collander, P. Santtila & M. Eronen, 'Neonaticides may be more preventable and heterogenous than previously thought – neonaticides in Finland 1980-2000', *Archives of Women's Mental Health* 2007, 10, p. 15-23.

Rade, de, DD 2020/32

M.C. De Rade, 'Over de rol van de stoornis in psychische overmacht', *DD* 2020/32, p. 442-448.

Resnick 1970

P.J. Resnick, 'Murder of the newborn. A psychiatric review of neonaticide', *American Journal of Psychiatry* 1970, 126(10), 1414-1420.

Smidt & Smidt 1891

H. Smidt & J. W. Smidt, *Geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht: volledige verzameling van regeringsontwerpen, gewisselde stukken, gevoerde beraadslagingen, enz. (Eerste deel)*, Haarlem: University of Groningen 1891.

Smith 1982

R. Smith, 'Trial by Medicine: Insanity and Responsibility in Victorian Trials', *The Cambridge Law Journal*, Edinburgh: Edinburgh University Press 1981, 26(2), p. 215-216.

Soerdjbalie e.a., *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, p. 1-3

V. Soerdjbalie-Maikoe, K.J. de Wijs-Heijlaerts, L. Meijerman, A.J. Verheugt, T. Sieswerda-Hoogendoorn & A. Maes, 'Neonaticide: vaak vermoed, zelden bewezen', *Nederlands Tijdschrift voor Geneeskunde* 2013, afl. 157:A6546, p. 1-3.

Spielvogel & Hohener 1995, p. 220-224

A. M. Spielvogel & H. C. Hohener, 'Denial of pregnancy: a review and case reports', *Birth*. 1995, 22(4), p. 220-226.

Trexler, *Hist. Childhood Q.*, p. 98-103

R.C. Trexler, 'Infanticide in Florance: New Sources and First Results', *Hist. Childhood Q.* 1974, p. 98-103.

Verdam 1909

J. Verdam, *Kinderdoodslag en kindermoord (art. 290 en 291 W.v.S.)*, Amsterdam: Vrije Universiteit Amsterdam 1909.

Verheugt 2007

A.J. Verheugt, *Moordouders: kinderdoding in Nederland: een klinisch en forensisch psychologische studie naar de persoon van de kinderdoder*, Assen: Koninklijke Van Gorcum BV 2007.

White 1985

S. White, *The Insanity Defens in England and Wales since 1843*, *The Annals*, vol 477, January 1985, p. 43-57.

Wijs-Heijlaerts, de, 2019

K. J. De Wijs-Heijlaerts, *Stil leven: Zwanger, maar niet in verwachting: Een forensisch psychologische studie naar neonaticide in Nederland*, Tilburg: ProefschriftMaken 2019.

Wijs-Heijlaerts, de, *Expertise en Recht* 2020, p. 244

K. J. De Wijs-Heijlaerts, 'Neonaticide: gedragsdeskundige en juridische aspecten', *Expertise en Recht* 2020/6, p. 247-248.

Parlementaire stukken

Committee on Mentally Abnormal Offenders (Butler Report), Cmnd 6244, 1975.

Law Commission, *Murder, Manslaughter and Infanticide Law*, Law Com. No 304, 3006.

Jurisprudentie

Hoge Raad 5 februari 2008, NJ 2008, 97

Hoge Raad 9 december 2008, NJ 2009/157.

Hoge Raad 25 maart 2003, ECLI:NL:2003:AE9049.

Hoge Raad 5 februari 2013, *LJN* BY9713.

Hoge Raad 19 mei 2015, ECLI:NL:HR:2015:1249.

Gerechtshof Arnhem 28 september 2010, ECLI:NL:GHAL:2010:BN8479.

Gerechtshof Leeuwarden 11 oktober 2012, ECLI:NL:GHARL:2012:BX9891.

Gerechtshof 's-Hertogenbosch 12 december 2013, ECLI:NL:GHSHE:2013:6001.

Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden 26 juni 2014, ECLI:NL:RBGHAL:2014:5061.

Gerechtshof Amsterdam 7 maart 2022, ECLI:NL:GHAMS:2022:678.

Rechtbank Amsterdam 6 november 2002, ECLI:NL:RBAMS:2002:AF0717.

Rechtbank Breda 7 juli 2004, *LJN*:AP8503.

Rechtbank 's-Gravenhage 26 november 2004, ECLI:NL:RBSGR:2004:AR6418.

Rechtbank Haarlem 24 oktober 2006, ECLI:NL:RBHAA:2006:AZ0774.

Rechtbank 's-Hertogenbosch 10 oktober 2007, ECLI:NL:RBSHE:2007:BB5895.

Rechtbank Groningen 24 april 2008, ECLI:NL:RBGR:2008:BD0507.

Rechtbank Almelo 30 november 2009, ECLI:NL:RBALM:2009:BK4760.

Rechtbank Breda 23 maart 2010, ECLI:NL:RBBRE:2010:BL8559.

Rechtbank Alkmaar 22 september 2010, ECLI:NL:RBALK:2010:BN8013.

Rechtbank Utrecht 12 juli 2010, *LJN* BN0936.

Rechtbank Rotterdam 10 maart 2011, ECLI:NL:RBROT:2011:BP7321.

Rechtbank Leeuwarden 3 mei 2011, ECLI:NL:RBLEE:2011:BQ3315.

Rechtbank Breda 22 maart 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BV9664.

Rechtbank 's-Gravenhage 16 april 2012, ECLI:NL:RBSGR:2012:BW2455.

Rechtbank Limburg 17 april 2013, ECLI:NL:RBLIM:2013:BZ7853.

Rechtbank Gelderland 23 juli 2013, ECLI:NL:RBGEL:2013:1807.
Rechtbank Rotterdam 30 april 2014, ECLI:NL:RBROT:2014:3332.
Rechtbank Gelderland 20 juni 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014:3826.
Rechtbank Gelderland 2 december 2014, ECLI:NL:RBGEL:2014.
Rechtbank Oost-Brabant 7 oktober 2015, ECLI:NL:RBOBR:2015:5776.
Rechtbank Noord-Holland 12 mei 2016, ECLI:NL:RBNHO:2016:3947.
Rechtbank Rotterdam 7 december 2018, ECLI:NL:RBROT:2018:10032.
Rechtbank Overijssel 11 juni 2021, ECLI:NL:RBOVE:2021:2363.
Rechtbank Amsterdam 10 februari 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:476.

High Court, 6 March 1833, R v Richard Enoch and Mary Pulley, 5 C. and P. 539.
M'Naghtens case, 8 Eng. Rep. 718 (1843).
R. v. Kai-Whitewind 2005, EWCA Crim 1902.
R. v Tunstill 2018, EWCA Crim 1696.